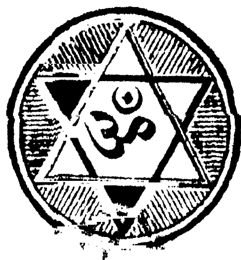
परमाराध्य — सुविहितनामधेय — न्यायाम्भोनिधि — सद्धर्मोद्धारक

स्वर्गत श्रीमद् विजयानंदसूरीश्वरेभ्यो नमोनमः ॥

એક સ્વપ્નનો સ્ફોટ.

[ભાગ–પહેલો.]

:: પ્રકાશક ::

મણિલાલ ત્રિભોવનદાસ શાહ.

વીર સંવત્ : ૨૪૫૬.
વિક્રમ સંવત્ : ૧૯૮૬.
કિમ્મત રૂ. : ૦–૨–૬.

મુદ્રક : મૂલચંદભાઈ ત્રિકમભાઈ પટેલ, માલીક–શ્રી
સૂર્યપ્રકાશ પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ, પીરમહમદશા રોડ, અમદાવાદ.

सुविहिताग्रणि - सर्वजनमान्य-प्रौढप्रतापि - विद्वद्वर्य-

सद्धर्मरक्षक-श्रीमद्-विजयकमलसूरीश्वरेभ्यो नमः ।

"એક સ્વપ્નનો સ્ફોટ."

(ભાગ-પહેલો)

પ્રકાશક—

મણીલાલ ત્રીભોવનદાસ શાહ.

વીર સંવત્—૨૪૫૬. * વિક્રમ સંવત્—૧૯૮૬.

કિંમ્મત ૦-૧-૬.

— વિનંતિ —

સર્વ ધર્મપ્રિય વિવેકી સજ્જનોને વિનંતિ કરવામાં આવે છે કે, આ બુક વાંચવા પહેલાં જસવંતરાય જૈનીએ પ્રગટ કરેલ '**એક-સ્વપ્ન**' નામની બુકનું સાદ્યોપાન્ત અવલોકન અવશ્યમેવ કરવું કે, જેથી સત્યવસ્તુ-સ્થિતિ સ્વયમેવ સમજી શકાશે.

—પ્રકાશક.

"એક સ્વપ્નનો સ્ફોટ."

(ભાગ–પહેલો)

મું-બઇની મુસાફરી પૂરી કરી વિક્રમ સંવત્ ૧૯૮૫ ના ભાદરવા શુદિ બારશની રાત્રિએ પોતાના દેશમાં જવા માટે ટ્રેઈન મારફત મીયાગામ સુધીનો રસ્તો કાપતાં લગભગ બે અઢી પહોર સુધીના ઠંડા સમયમાં જસવંતરાય જૈનીને '**એક સ્વપ્ન**' આવ્યું અને તે જનતાના હિતની ખાતર તેઓએ પ્રગટ પણ કર્યું છે. પરંતુ આ સ્થળે મ્હારે જણાવવું જરૂરનું થઈ પડશે કે, જ્યારે પુણ્યવાન્ પુરૂષો ઉત્તમ સ્વપ્નનો યથાર્થ અનુભવ કરી શકે છે, ત્યારે પુણ્યહીન પ્રાણીને પાપના યોગે અગર વાતોત્પાદક પદાર્થના ભોજનથી અનેક પ્રકારનાં કુસ્વપ્નો આવે છે અને તેમાં વિભંગજ્ઞાની ભૂતની જેમ સર્વ દૃશ્ય યથાર્થ નહી દેખતાં વિપરીત સ્વરૂપમાં જ દેખે છે. તેવી જ સ્થિતિ જસવંતરાયની થયેલી સ્પષ્ટ જોઇ શકાય છે. જો એમ ન હોય તો અનેક વખત ઉહાપોહ થઈ, જે બીના જનતામાં કેવળ સત્ય તરીકે

પ્રસિદ્ધિ પામેલી છે તેને અવળી કેમ દેખે ?. જસવંતરાયને એક સ્વપ્ન આવ્યું તેમ મ્હને પણ સમાધિસ્થ સંતો પરોક્ષ વસ્તુનો જેમ સાક્ષાત્કાર કરી શકે છે તેમ એકાગ્ર ચિત્તે સદ્વિચાર ગ્રસ્ત થતાં દૃષ્ટિ આગળ એક અજબ પ્રકારના દેખાવનો, એકદમ લાંબા સમય પર્યંત સાક્ષાત્કાર થયો; અને તે સત્ય તરીકે અનેકવાર પૂરવાર થયેલ પ્રસંગોને અનુસરતો હોવાથી તદ્દન સાચો જ છે એમ માની, જનતા જસવંત-રાયના ભ્રમિત એક સ્વપ્નથી ભૂલાવામાં ન પડે, અને જેવી રીતે સાચી વસ્તુને ઓળખી રહી છે—જાણી રહી છે, તેવી જ રીતે ચિરકાળ જાણે, બસ, એજ શુભ ઉદ્દેશથી "**એક સ્વપ્નનો સ્ફોટ**" આ નામ રાખી ખુલાસો પ્રગટ કરવાની મ્હને ફરજ પડે છે. અને માનું છું કે, આમાંથી ક્ષીર નીરનો વિવેક કરવો એ હંસ ચંચુ સહૃદય સજ્જન વાંચકોનું કાર્ય છે.

ભાઇ જસવંતરાયને ટ્રેઇનમાં બેઠા પછી અચાનક ચિંતા ઉત્પન્ન થાય છે અને એ ચિન્તા બીજી કાંઇ નહી પણ, મ્હારા ગુરૂજી મુંબઈ સિધાવ્યા, ત્યારે શુકન તો રાંડી રાંડના જ થયા હશે. નહીં તો મિટ્ટી શેની ખરાબ થાય ?. હાય !, અક્કલની ઉછામણી થઈ, કહેવાતી શ્રદ્ધાનાં છોતરાં ઉખડયાં, જ્ઞાનનો ઘમંડ ગળી ગયો, મશકો લગાડી માગી તાગીને મેળવેલ મોટાઈ મરી ગઇ, સુધારક પણાની શેખાઈ સંતાઇ ગઇ, દંભની પછેડીમાં ઢાંકેલ પંડિતાઇનો આફરો ઉતરી ગયો. હાય ! બાપ ! ! મ્હારા ગુરૂની કંગાળ દશાને જીવતો કેમ જોઇ શકું ?. આમ ચિંતામાં ને ચિન્તામાં જસ-વંતરાયને સ્વપ્ન આવ્યું અને શું જોયું ?.

એક સુરમ્ય અને વિશાળ મકાન હતું, તેમાં ઉજ્જવળ, અનુપમ અને ભદ્રાકૃતિવાળો ચતુર્દંત હસ્તિરાજ કેવળ આનંદનો જ અનુભવ કરી રહ્યો હતો. એ શાંતિની મૂર્ત્તિને જોનારાઓનાં દાઝૂયાં દિલ પણ ઠરી જતાં હતાં, ચારેય દિશામાં વિસ્તરેલ મદ જળની સૌરભતાથી લોભાઈને ભમરાનાં ટોળાં ગુંજારાવ કરી રહ્યાં હતાં. હંસો પણ ઉડતા હતા. તેમ જ કેટલાક કૃષ્ણપક્ષીઓ કાગડાઓ કાકારવ કરી રહ્યા હતા અને કુતરાંઓ દૂર રહી ડાચાં પહોળાં કરી ભસતાં હતાં. એ ભસનાર કુતરાંઓ જૂદા જૂદા રંગનાં અને જૂદી જૂદી જાતનાં હતાં. એટલું જ નહિ પણ કેટલાંક માનવ મુખાં પણ હતાં.

આ કુતરાના ટોળામાંથી તેના સરદાર જેવો એક પગે લંગડો, ખસવડે ખદબદી રહેલા શરીરવાળો, માખીઓના સમૂહથી વીંટાયેલો અને જેનો એક કાન પણ તુટી ગયો છે એહવો એક વિકરાલ ડાઘો ભસતો ભસતો હસ્તિરાજ તરફ ધસ્યો. કરૂણાલ કરિરાજે વિચાર્યું કે, બિચારો આ ડાગો કેવો દુ:ખી છે ?. મ્હારી મદદથી આનું દર્દ મટે તો ઠીક થાય. નહિ તો પોતે હેરાન થવા સાથે ઘણા લોકોને આ ડાઘો ચેપી રોગ ચોંટાડશે, માટે લાબ્ય ઉપાય તો કરૂં ?. એમ વિચારી પાસે રહેલ સર્વ–રોગહર, અનેક ઔષધિમિશ્રિત જળવાળા કુંડમાં પોતાની સુંડ નાંખી, ભરી અને એ પામર પશુ ઉપર તે પાણીનો ધોધ વહેવરાવ્યો. ચાંદાં ઉપર ઔષધિમિશ્રિત પાણી પડતાં તે કમનસીબ કૂતરો સહન કરી શકયો નહી, તરત જ તાડુકી ઉઠ્યો અને ભારે ભસવા માંડ્યું. એ સાંભળી બીજા કુતરાઓએ પણ

ભારે કોલાહલ મચાવ્યો અને હસ્તિરાજ તરફ દરોડો દઇ, તેને ઘેરી, કીકીયારી કરી, બધાંય કુતરાં ખૂબ મોટેથી રડવા લાગ્યાં કે, જાણે **દારૂ ઇંડાં પ્રકરણની કાણ ન માંડી હોય ?.**

अत्रान्तरे—

આકાશ બધું તેજોમય બની ગયું, વિવિધ પ્રકારના દિવ્ય નાદો સંભળાવા લાગ્યા, સુગંધીનો તો પાર જ ન રહ્યો, મનોહર સુરભી પંચવર્ણી પુષ્પની વૃષ્ટિ થવા લાગી અને '**विजयानन्दसूरिर्विजयतेतराम्** ।'નો ધ્વનિ વારંવાર શ્રોતાઓના કર્ણપુટમાં અથડાવા લાગ્યો. અને ત્યારબાદ અલ્પ સમયમાં જ એક સુન્દર વિમાન નીચે ઉતરી પેલા સુરમ્ય મકાન પાસે થોભ્યું અને તેમાંથી ન્યાયાંભોનિધિ શ્રીમદ્ વિજયાનંદસૂરીશ્વરજીએ કેટલાક ભક્ત ગણની સાથે બહાર નીકળી પેલા સુરમ્ય મકાનમાં પ્રવેશ કર્યો. અને મકાનના મધ્યભાગમાં પ્રથમથી વ્યવસ્થા મૂજબ સ્થપાયેલ દિવ્ય સિંહાસન ઉપર શ્રીમદ્ આરૂઢ થયા. તેઓશ્રીની એક બાજુ શ્રી હર્ષવિજયજી, શ્રી ચારિત્રવિજયજી, શ્રી પ્રમોદવિજયજી, શ્રી કમળવિજયજી અને શ્રી વીરવિજયજી હતા ત્યારે બીજી બાજુ શ્રી કુમુદવિજયજી, શ્રી કુશળવિજયજી, શ્રી હીરવિજયજી શ્રી જયવિજયજી અને શ્રી મોતીવિજયજી વિગેરે હતા. ત્યારે સામી સાઇડમાં શેઠ મોતીલાલ મુળજી, શેઠ અનુપચંદ મલુકચંદ, શેઠ પોપટભાઇ અમરચંદ, શેઠ ગોકળદાસ દુલ્લભદાસ, લાલા પન્નાલાલજી જોહરી, ગંગારામજી અને ચુનીલાલ છગનલાલ વિગેરેની હાજરી દેખાતી હતી. સર્વેએ અવનત મસ્તકે વિધિ પૂર્વક વંદન વિધિ સમાપ્ત કરી એટલામાં તો શ્રી દાનવિજયજી,

શ્રીલબ્ધિવિજયજી, શ્રી અમરવિજયજી, શ્રી રાજવિજયજી, વલ્લભવિજયજી, લલિતવિજયજી, ચરણવિજયજી, જમનાદાસ શેઠ, ખીમચંદ પારેખ, મોતીચંદ શેઠ, લાલભાઇ ઝવેરી, નેમચંદ શેઠ, દ્વારકાંદાસ કોઠારી, માણેકચંદજી, ખુશીરામજી, છોટાલાલ, ચાંપસીભાઇ અને જસવંતરાય વિગેરે અનેક ભક્તગણ પણ આવી પહોંચ્યો અને તે પણ વન્દનવિધિ કર્યા બાદ યોગ્ય સ્થાનોમાં ગોઠવાઇ ગયો. બધાએ મૌનાવલંબન લીધેલું હોવાથી તે સ્થાનમાં શાંતિનું સંપૂર્ણ સામ્રાજ્ય સ્થપાયું હતું. કાર્યની શરૂઆત થાય ત્યાર પહેલાં તો પેલા હંસ, ભ્રમર અને શ્વાન સમૂહે પોતાનાં અસલી રૂપો ધારણ કરી આ સભામાં કયારની ય હાજરી આપી હતી. બાકી ફક્ત કરિરાજ રહ્યા હતા તેઓ પણ ઉઠ્યા અને સિંહાસન પાસે આવી જગદ્વંદનીય ગુરૂદેવના ચરણકમળમાં પોતાનું શિર ઝુકાવ્યું એટલે ગુરૂરાજે પ્રસન્ન–ચિત્તે પોતાનો પવિત્ર કર તેના મસ્તર ઉપર મૂકયો. આથી જસવંતરાયને આશ્ચર્ય થયું–દિગ્મૂઢ થયા, પણ જોતજોતામાં જ તે ભાઇનો ભ્રમ ભાગી ગયો અને સત્ય–સ્વરૂપ નિહાળવાને ભાગ્યશાળી થયા. એ સત્ય સ્વરૂપ બીજું કાંઇ નહી. પણ ગુરૂદેવ શ્રીમદ્ વિજયાનંદસૂરીશ્વરજીએ પોતાનો પવિત્ર હાથ વિનયથી નમન કરતા શ્રી રામવિજયજીના મસ્તક ઉપર મૂકયો હતો નહિ કે કરિરાજના મસ્તક ઉપર, ગુરુદેવની આ પ્રમાણેની અજબ કૃપા શ્રીરામવિજયજીના ઉપર ઢળેલી જોવાથી જસવંતરાય અને તેમના સમયધર્મના ઉત્પાદક ગુરૂશ્રી, પહેલી તકે જ ગભરાયા અને મુખ ઉપર શ્યામતા છવાઈ ગઇ, શ્રી રામવિજયજીએ ગુરૂદેવને નમન કરીને પોતાનું સ્થાન લીધું.

બાદ, ગુરૂદેવ શ્રીમદ્ વિજયાનંદસૂરિશ્રાજે અનિમેષ દૃષ્ટિથી સભામાં ચારેય તરફ દૃષ્ટિપાત કર્યો અને તેમાં ધર્મશાસકો તથા ધર્મનાશકોને સારી રીતે જોઈ ગંભીર મુદ્રા અને વાણીથી પોતાનું વક્તવ્ય શરૂ કર્યું.

गुरुदवजी—म जैनसंघ में और खास कर अपने साधुओं म कलह-कलेश-कूट देख कर बडा ही अप्रसन्न हूं । तथा जैनधर्म के महत्त्व बढानेवाले लेखों को देख कर, यथा-"आजकाल पाश्चिमात्य देशोना संसर्गथी सारा सारा कुलमां पण भक्ष्याभक्ष्यनो विवेक रह्यो नथी अने तेथी ज केटलाक जैनोना घेर पण दारुना शीशा अने इंडां चटनीनी जेम खवाय छे।" ऐसा केवल हितबुद्धि से ही शास्त्रानुकूल शुद्ध उपदेश दिया गया, उस को भी अपनी द्वेषीली प्रकृति से व्याख्यान की पाट पर बैठ कर भद्रिक जैन-जनता को उंधा समजाया गया कि, दूसरी बात जाने दो, यह सारी जैन कोम को कलंकित करनेवाली बात है उस का तो कुछ प्रयत्न करो, ऐसा कह कर और प्रभु आज्ञापालक एक आदर्श व्यक्ति को जगह जगह ठहराव करा कर हलका पाडने का कूट प्रयत्न किया, लेकिन असत्यभाषक का यह कार्य ज्यादा नहीं टीक सका। जब जैनतर अनेक साक्षरों का अभिप्राय आया कि, यह वाक्य सारी जैन जनता से संबंध नहीं रखता है परंतु जो ऐसा पदार्थ का उपयोग करता है उनसे संबंध धराता है, तब दुष्टकार्य करनेवाले ये सब का मुंह, बंदर-कापि जैसा श्याम हुवा और मौनालंबन लिया। ऐसो अधर्मिजनों की इस दशा पर मुझे बडी दया आती है। ऐसा कार्य करनेवाले, श्री संघ को कुयुक्तिओं की जाल में फंसा छिन्नभिन्न कर

आपत्ति में डालनेवाले महामूर्ख और जैनधर्म के द्रोही हैं। मृषा-भाषण कर वाणी पर काबू न रखनेवाले, साधु कहलानेवाले किंतु विधवा-विवाह जैसे अनाचार-पोषक, भाट को ब्राह्मण कहने जैसा नीच, अपने शिष्य को चंडाल और उस की माता को व्यभिचारीणी कहने जैसा गलीच, एवं श्रावक लोग हम को रोटी देते हैं अतः वो फरमावे वैसा कार्य करने को हम तय्यार है, ऐसा धर्मभ्रष्ट बचन निकाल कर अपनी जाति, तुच्छता और अनाचारवृत्ति का प्रमाण दे रहे हैं, जैनधर्म की डाल पर बैठना और उसी को काटना यह अन्याय और दुष्टता है। यह स्वेच्छाचार-गच्छावृत्ति देर तक न रहेगी। पाप के घडे में छिद्र पडा है, दिन प्रतिदिन वो बडा होता है और थोडे ही समय में फुटनेवाला है।

ततः परम्—

गुरुदेवजी—(शरीरथी लघु पण शासनरक्षानुं भगीरथ काम करनार रामविजयजी तरफ देखीने प्रसन्न वदने) क्युं राम! आनंद में तो है न?।

રામવિજયજી—(વિશેષપણે મસ્તક નમાવીને) ગરીબ-પરવર!, પરમારાધ્ય ગુરૂદેવ!, જ્યાં આપ જેવા પૂજ્યવર્યની અમૃતભરી દૃષ્ટિ પડે ત્યાં આનંદમાં શી કમીના હોય?.

गुरुदेवजी—तेरा पुण्य का सितारा कोई अजब प्रकार का है।

રામવિજયજી—સાહેબ!, મ્હારૂં નહીં પણ આપશ્રીનું.

गुरुदेवजी—मैंने मेरा पुण्य और शक्त्यनुसार प्रभु श्री महावीरदेव के शासन की सेवा बजाई, लेकिन उस

वख्त का संयोग अनुकूल था, आजकल जैसा नहीं था। परंतु तूं तो पूर्ण प्रतिकूल संयोग में-झूँठी निन्दा-कलंक और प्राण की भी दरकार किये विन, शास्त्रज्ञ, सरल और प्रभु-शासन रक्षा में दिन रात प्रवृत्ति करनेवाले तेरे गुरुवरों की छत्र छाया में रह कर अडग-निर्भयतया शासन का अनुपम आराधन कर रहा है वह देख के मुझे बहुत ही आनंद होता है। और तेरे को मैं धन्यवाद देता हुवा कहता हूं कि, भद्र!, तेरी आराधना निर्विघ्न और निष्कंटक हो। सत्य की सडक का वटेमार्गु!, तूं जो कार्य कर रहा है उस में मनुष्य तो क्या मगर देव समूह भी अदृश्यतया सहाय कर रहा है और करेगा।

રામવિજયજી—ભગવન્! મ્હને સંપૂર્ણ ખાત્રી છે કે, આપ જેવા ધર્માવતાર અને આપની આજ્ઞા પ્રમાણે ચાલતા આપશ્રીના સુશિષ્યો અને મ્હારા વડીલોના પસાયથી બધુંય સારૂં થયું છે, થતું જાય છે અને થશે, એમાં જરાય શંકાને સ્થાન નથી. પણ મ્હને તો એજ લાગી આવે છે કે, આપના નામે ઉઘરાવી ખાનાર, કેટલીક કુલાંગાર વ્યક્તિઓએ, મ્હારા ઉપરની ઈર્ષ્યાને લઇને માર્ગનાશક અર્થકામની દેશના, આશ્રવવર્ધક બીજો ઉપદેશ અને પાખંડીઓને સાથ આપીને આપશ્રીના અનુપમ પ્રભાવને કલંકિત કરવાના નઠારા નાદે ચઢી, શાસનમાં કૂટ કોલાહલ મચાવી મુક્યો છે. જિનેશ્વરદેવની અને આપની આજ્ઞાની દરકાર કર્યા વગર, દુર્ગતિનો ડર રાખ્યા વિના, મોહ મદિરાની છાકમાં ઉન્મત્ત બનેલાઓ 'પેટનો બળ્યો ગામ બાળે' ની જેમ સત્ય-માર્ગને ઢાંકી અનેક જીવોને સંસારના ખાડામાં ધકેલી રહ્યા છે.

गुरुदेवजी—बीबा !, तेरा कहना सच्च है। कलिकाल की अंधेरी रात में रमखाण मचाने वाले जादुगरों की जमात को मैं अच्छी तरह पिछानता हूं। मेरा नाम को आगे लाकर मान-मोह की कुचेष्टा को सार्थक करनेवाले शासन शत्रुओं को मैंने भली भाँति से देख लिया है, परंतु मेरे को तेरे से ही जानने की इच्छा है कि, तेरा शुभ कार्य में विरोधरूप शासनद्रोह करनेवाला कौन है ?।

રામવિજયજી—સ્વામિન્ !, બાળલીલાનો અનુભવ કરતો બાળક જેમ પિતાની આગળ સર્વ વાત નિઃશંકપણે કહી દે છે તેમ મ્હને પણ ભય અને શંકાને સ્થાન આપ્યા શિવાય આપની સેવામાં સર્વ સાચી વાત કહેવામાં જરાય સંકોચ ન હોય અને તેમાં વળી આપ કૃપાળુની આજ્ઞા એટલે બેધડક કહેવાને મને અવકાશ પણ છે છતાં, મ્હારે ગુરૂદેવને વિજ્ઞપ્તિ કરવાની કે આપ વિશેષજ્ઞ છો-જ્ઞાનના ભંડાર છો-અને તેથી સર્વ જાણો છો એટલે આ બાળકને કહેવાની શી જરૂર હોય ?.

गुरुदेवजी—वत्स !, तेरा कहना सच्च है। मगर जिस तरह न्यायाधीश सब बात जानता होवे तो भी जनता को सच्ची बात से विदित करने के लिये पृच्छा द्वारा काम लेता है उसी मुवाफिक यहां जो जो उपस्थित हुए हैं उनको सच्ची बात से वाकिफ करने के लिये मैं प्रथम तेरे को पूँछता हू और साथ म यह भी कहता हूं कि, यहां जो जो इकट्ठे हुवे हैं, उन म से सब को कहने की इजाजत दी जाती है कि-मृषा भाषण-झूंठा लेख, शासन-द्रोहियों को मदद, शासन के सच्चे हितैषियों पर झूंठा

आक्षेप, शास्त्राज्ञा से खिलाफ कृत्य वगैरह कार्य करके शासन में विप्लव जाग्रत करने वाले और कुसंप की जड बोने वाले कौन कौन है ?। जिस को जितनी जितनी माहिती हो उतनी उतनी निर्भयता से कहे कि, जिससे प्रपंचजाल रचने वाले सिद्ध होने से योग्य शिक्षा दी जाएं।

રામવિજયજી—(જસવંતરાય તરફથી આંગળી કરીને) તો સાહેબ !, મ્હારા કરતાં આ ભાઈ જ આપને કહે તો સારૂં માટે તેમને પુછવું જ ઠીક છે.

गुरुदेवजी—(जसंवतराय तरफ जोइने) जसवतं ? तो मैं तेरे को पूछता हूं कि, यह राम के शुभ काम में पत्थर फेंकने वाले कौन कौन हैं ? !

जसवंतराय—जी हजुर !, पत्थर फेंकने वाले तो बहोत है, लेकिन मुख्यतया तो हस्तिराज की ओर दोडने वाला और खस से व्याप्त कुत्ता की तरह श्री वल्लभविजय ही है ।

गुरुदेवजी—कहां है वल्लभ ?, उस को यहां मेरी सन्मुख बुलाओ ।

(આ સાંભળતાંની સાથે જ પ્રથમ થયેલા ગુરૂદેવના વકતવ્યથી જેમનાં મોતીયાં મરી ગયાં હતાં અને તેથી જ એક બાજુ સંતાઈ નીચે મુખે પોતાનાં કાળાં કૃત્યોમાં મદદ કરનાર સુશિષ્યો (?) સાથે બેઠેલા વલ્લભવિજયજીને બોલાવવામાં આવ્યા. આવતાં આવતાં અતિ વિનયનું નાટક કરતાં જગદ્દવંદનીય શ્રીમદ્ વિજયાનંદસૂરીશ્વરજી મહારાજા તરફ આગળ વધવા લાગ્યા એટલે)

गुरुदेवजी—(विनय ध्वजी !, वहां ही खडे रहो। तेरी गुरुभक्ति और अति विनय-नम्रता का नाटक मैं तो क्या सारी ही जनता जानती है। एक कवि ने सच्च ही कहा है कि–

" नमन नमन में फरक है, बहुत नमे नादान।
दगलबाज दूना नमे, चित्ता चोर कबान ॥१॥ "

तेरी भी ऐसी स्थिति मैं कई वर्षों से जानता हूं। अतः मेरे पास आने की कोई जरूरत नहीं। जब तूं मेरे संघाडे के शास्त्राज्ञा मुजिब वर्त्तनेवाले और उपदेश देने वाले मुख्य मुख्य साधुओं से विमुख है तो मेरे चरण भेटने का दंभ करने से क्या लाभ है ?। वहीं खडा बात कर, मैं तो उस दिन को धन्य समझुंगा, जिस दिन तूं असली साधु बनेगा। संघ में संप करायेगा। देख, जिस साधु के पंचमहाव्रत निष्कलंक नहीं वह साधु नहीं, दंभी है, गृहस्थ से भी पतीत है, जैन समाज के कितनेक पक्षांध भौंदु साधु नामधारी दुराचारियों की उपेक्षा कर रहे हैं, रागांध तो ऐसे ही होते हैं। अरे ! वल्लभ ?, जैन शासन की रक्षा करने में धीर, वीर, चारित्रपात्र, जैन समाज के हितैषी और इसी ही कारण से मेरी कृपा दृष्टि के सुपात्र रामविजय को द्वेष बुद्धि से खराब करने का तेने प्रयत्न किया है, इससे तेरे को और तेरे हिमायतियों को नीचा देखना पडेगा। क्या दुराचारी, श्रद्धाभ्रष्ट, शासनद्रोही, भिखारियों से भी जैन धर्म की शोभा हो सकती है ?, नहीं। शासन रक्षकादि गुण विशिष्ट महापुरुषों की निंदा करना अधर्मी पागलों का काम है, समझ जाय तो अच्छा, वरना तिरस्कार पूर्वक बहिष्कार का अवसर आवेगा। जगत् में प्रसिद्ध है कि–जिस का यश है वह मरा भी

जीता है, और जिस का अपयश है वह जीता भी मरे समान है। समझवाले को इशारा और गधे को डंडा कहा है।

(આ સાંભળતાં વલ્લભવિજયજી ખંચકાયા અને કુલડી જેવું મુખ કરી છેટે જ ઉભા રહ્યા. અને તુટતા કૃ...પા...ના...થ !, કૃ...પા...ના...થ !, એમ બોલી કંઇક કહેવા ઉત્સાહિત થયા એટલામાં તો)

गुरुदेवजी—अरे ! वल्लभ !, यह सब कपट–जाल जाने दे। मैं तेरी अधमता और नीचता से भरी हुई सब कारवाही जानता हूं। यह क्या पाखंड चलाया है ?। मान पूजा के लिये उन्मार्ग की देशना देकर अनेक भद्रिकात्माओं को संसार समुद्र में क्यो डूबा रहा है ?।

વલ્લભવિજયજી—સાહેબ !, જેવું હું ભણ્યો છું તેવો ઉપદેશ આપું છું, એમાં મારો શો દોષ ?.

गुरुदेवजी—हां ठीक है, केवल कपट–प्रपंच—जाल पाथर के अपना उत्कर्ष करना और जो शुद्ध–निष्कलंकित, और शासनरक्षा का काम करनेवाले उन का अपकर्ष करने के शिवा तूं पढा ही क्या है ?। जब तेने स्वेच्छाचार–स्वच्छंद-वृत्ति का आश्रय लेकर मेरे से अलग विहार कर पृथक् चौमासा किया था तब से ही मैंने तेरी योग्यता-विनय और हृदय का माप निकाल लिया था। जो कि श्रावकि की सख्त झाटकणी से तूं पीछा-वापस भी मेरे पास आया, लेकिन दूध जैसी उमदा वस्तु भी सर्प का सहयोग से जहरतया परिणत होती है, इस तरह आगमज्ञान जैसी अनुपम वस्तु तेरे को पचनेवाली नहीं है ऐसा प्रथम से ही मैंने जान कर तेरे को आगम का ज्ञान से वंचित ही रखना मुना-

सोच समझा था, इस लिये तेरे में आगमज्ञान का अभाव होने से कपट नाटक खेलने में तूं पूरा ही खेलाडी हूवा है।

ચુનીલાલ—સાહેબ !, આપ કહો છો તે બરાબર છે. અને તેથી જ એવણે શ્રી શાંતિવિજયજી પાસેથી **'દંભ-પ્રિય'** ની માનવંતી પદવી મેળવી છે. 'ચર્ચાચંદ્રોદય' પુસ્તકમાં તેની નોંધ પણ લેવાઇ છે. અને એક બીજા લેખકે તો પોતાના પુસ્તકના પેરેગ્રાફે પેરેગ્રાફે તે ડીગ્રીથી જ સંબોધેલા જોવાય છે. શિવાય એવણુમાં શાસ્ત્રનું જ્ઞાન કેટલું છે ?, તે તો સિંહના ચર્મથી ઢંકાયેલ કૂતરો સિંહચર્મ દૂર થવાથી જેમ ખુલ્લા રૂપમાં દેખાય છે તેમ-સંઘ, ઉજમણાં અને સાધર્મિવાત્સલ્યો જેવાં આત્મહિતકર અનુષ્ઠાનોમાં ખર્ચાતા દ્રવ્યનો ધૂમાડો કરવાનું કહેવાથી, દેહબળના કારણે બ્રહ્મચર્ય ધારણ કરવાનું પૂજામાં લખવાથી, વ્યાખ્યાનની પાટેથી શ્રી આત્મારામજી મહારાજશ્રીને આતપ નામ કર્મનો ઉદય હતો તેવું બોલવાથી, ×—પૃથ્વીની સચિત્તતા અચિત્તતાના માપમાં અને સમ્યકૃત્વના પ્રશ્નના પ્રત્યુત્તરમાં કાચું કાપવાથી, સૂક્ષ્મનિગોદમાંથી નીકળી વ્યવહારરાશિમાં આવેલો જીવ પાછો સૂક્ષ્મ નિગોદમાં જાય તો *વ્યવહારીયો કહેવાય કે અવ્યવહારીયો ?તેમાં મૌનપણું સેવવાથી, વ્યાખ્યાનમાં દંડક પ્રકરણ જેવાના પ્રશ્નનો પ્રત્યુત્તર કે પાઠશાળામાં અભ્યાસ કરતી નાની બાલિકાઓ પણ આપી શકે તેવાનો પણ ઉત્તર નહિ આપવાથી, શાસ્ત્રીય

+ * દેખો;-શ્રીમદ્ વિજયલબ્ધિસૂરીશ્વરે બનાવેલી અને મદ્રાસ જૈનસંઘે છપાવેલી 'પૂજા તથા સ્તવનાદિસંગ્રહ'ની પ્રસ્તાવના, પૃ૪ ૧૩ થી ૨૩.

વ્યુત્પત્તિથી 'શ્રાવક' શબ્દની વિરૂદ્ધ વ્યુત્પત્તિ જાહેર ભાષણમાં કરવાથી, શાસ્ત્રવિહિત અને આપે ગુજરાતમાંથી પંજાબમાં મોકલાવેલ ચંદરવા પુંઠીયાંનો બોયકોટ અને છેવટમાં પ્રભુ પૂજામાં ખાસ ઉપયોગી કેસરનો બહિષ્કાર કરવાથી આ સાહેબ ધર્મપ્રેમી આગમજ્ઞ જૈન જનતામાં નિરક્ષર ભટ્ટાચાર્ય તરીકે ખુલ્લા પડી ગયા છે. દૂર દેશમાં હતા ત્યાં સુધી તો પંડિતાઈનું પુંછડું લટકાવીને ફરતા હતા પરંતુ જ્યારે ગરવી ગૂજરાતમાં પવિત્ર (?)પગલાં ધર્યાં ત્યારે એવણનું બધુંય પોત પ્રગટ થયું અને સર્વ સમજ્યા કે આપશ્રીના ગ્રંથરત્નોમાંથી કંઈક મેળવી વાચાલ શક્તિથી બહુશ્રુત બની બેઠેલા હતા, બાકી આગમ જ્ઞાનમાં તો ખાસ કરીને દેવાળું જ છે.

હજારીમલજી—સાહેબ ! આ ચુનીભાઇ કહે છે તેમ જો ન ભણ્યા હોય તો કેસરપૂજા અને ચંદરવા પુંઠીયાંથી થતા ગેરફાયદા કેવી રીતે સમજી શકયા ?.

બાલચંદ—આ ભાઇ કહે છે તેમ તો જણાતું નથી પણ શ્રી વલ્લભવિજયજી દેહેરે દર્શન કરવા ગયેલા હશે તે વખતે કેસરપૂજા અને બાંધેલા ચંદરવા પુંઠીયાંથી પ્રભુ પ્રતિમાની સુન્દરતા નિહાળી ભાવનાની વિશુદ્ધિથી ભવ્યાત્માઓ નિર્જરા કરી, મુક્તિમાર્ગના પથિક બની, પરમ સુખને જલ્દી મેળવે, એ તેમની ઝેરીલી આંખો નહીં જોઇ શકવાથી, ચંદરવાદિના ચળકાટથી અને કેસરપૂજાની ગરમીથી આ કાવતરૂં રચ્યું હોય તેમ લાગે છે.

गुरुदेवजी—(वल्लभविजयजी तरफ जोइने) क्यूं वल्लभ !, बालचंद जो कहता है सो सच्च है न ?

વલ્લભવિજયજી—પૂજ્ય ગુરૂદેવ !, હું સારી રીતે સમજું છું કે, સર્પ બધેય વાંકો ચાલે પણ બીલમાં પ્રવેશ કરતાં તેને પણ સીધું થવું જ પડે છે ને ?. તેમ અત્યારે મારી વક્તા આપના સન્મુખ બીલકુલ કામ લાગે તેમ નથી અને તેથી જ સાચે સાચું કહું છું કે, મ્હને મ્હારા દુર્ભાગ્યના ઉદયથી કેસરપૂજાથી પૂજેલી અને ચંદરવા પુંઠીયાંથી સુશોભિત દેખાતી જિનપ્રતિમાઓ નિહાળી જરાય આનંદ આવતો નથી અને બીજા ભવ્યાત્માઓને આવે તો શુભ ભાવના દ્વારા, મ્હારા કરતાં તેઓ ઉંચે ચઢે તે મારાથી સહી શકાયું નહી; વળી કેસરની ગરમી મગજે ચઢવાથી કેસરનો બહિષ્કાર કરાવું છું. અને આપશ્રીએ ગૂજરાત વિગેરેમાંથી સારા સારા ચંદરવા પુંઠીયાં પંજાબમાં મોકલાવ્યાં, તેના ચળકાટથી મારી આંખો અંજાઇ ગઇ તેથી તેને દૂર કરાવી ખાદીના ચંદરવા પુંઠીયાં લટકાવરાવ્યાં. કૃપાનાથ! તે શિવાય બીજું કોઇ કારણ નથી.

ठाकोरमलजी – कृपासागर !, यह महातमा इतने से ही रुके गय है ऐसा नहीं है. जो कार्य जैनसाधुओं को तो क्या लेकिन सम्यक्‌दृष्टि श्रावकों के लिये भी लज्जारूप होवे ऐसा ऐसा–मिथ्यात्व की पुष्टिवाला–कार्य करने में लेश मात्र भी संकोच या शरम नहीं रक्खी है. । आप सें जो कि यह बात छीपी हुई नहीं है, तो भी मेरे को कहना पडता है कि–ढुंढकपंथ के दो साधुओं को उनका भेष सहित गद्धो में बिठवा कर बजता बाजा की साथ सारा अमृतसर शहरमां फिरवाया । और गंगाजी भेज कर गंगास्नान करवाया तथा ब्राह्मणों को ब्रह्मभोजन कराने का भी नहीं भूले है । अपना नाक कटवा कर अपशुकन करने

जैसा यह कार्य करा कर इसने साधुता का लिलाम कराया है। जिस की जिनेश्वरदेव का मार्ग पर श्रद्धा हो वो सम्यग्दृष्टि आत्मा कभी भी ऐसा कार्य नहीं कर सकता है।

एक तर्फ आप श्रीमान्नें *पंचांगी को प्रमाणभूत मान कर मिथ्यामत का त्याग किया और अनेक लोगों को मिथ्यामत की जटिल जाल से छुडा कर सन्मार्ग में स्थापन किये और प्रभु श्री महावीरदेव का जो सनातन-अविच्छिन्न मार्ग है उस का दिगंबर, ढुंढक, हुकममुनि और शांतिसागर आदि के आक्रमण से रक्षण किया है। तब दूसरी तर्फ आप की आज्ञानुसार चलने की बडी बातें करनेवाला आप का यह सुशिष्य (?) तिनों ही फिरकों की ऐक्यता करने का धर्मनाशक प्रयत्न कर आप का द्रोह की साथ शासन का भयंकर, अक्षम्य और अधमतासे भरा हुवा द्रोह कर अपनी जाति को शासन का भयंकर शत्रु कहलाने का परिश्रम कर रहा है।

करुणानिधान !, अनाचारपोषक यह पापात्माने इतना ही कार्य कर के शांति ली है ऐसा भी नहीं है। लेकिन अब्रह्म का अनुमोदन होने से कन्यादान जैसा कृत्य कि जो गृहस्थों के लिये अत्यावश्यकतावाला कृत्य माना जाता है, उस का भी शासने तो निषेध किया और महाराजा कृष्ण

---

* "-मेरी ऐसी श्रद्धा है कि-जो जैनमत में प्रामाणिक अरु पंचांगी—कारक आचार्य लिख गये हैं, उन के अनुसार ही हम को कथन करना चाहिये, परंतु स्वकपोल कल्पित नहीं। जो कर कोई स्वकपोल कल्पित मानेगा वो जैनमती कदापि नहीं बन सकेगा, अरु उस की कल्पना भी सर्वथा सत्य नहीं होवेगी—"

—श्रीमद् आत्मारामजी महाराज कृत—

जैन-तत्त्वादर्श, पृष्ठ-३१२।

जैसे पुण्यशाली आत्माओंने उस का अमल भी किया, उस से भी अति निंदनीय, संसार बढानेवाला और वर्णशंकर प्रजा की उत्पत्ति का असाधारण कारणरूप 'विधवा-विवाह' जैसा कार्य करने का प्रभु श्री महावीर भगवंत का पवित्र साधु स्वांग धर कर-कहना यह कितना शोचनीय विषय है?। ऐसे ऐसे अधमाचरणसे "विधवा-विवाह के गोर" की उपाधि प्राप्त करने का सौभाग्य (?) भी इस को भली भांति से मिल गया है।

गुरुदेवजी—वल्लभ!, क्यूं सून लिया ?। तेरे को कितना उन्माद चड गया है ?। मैं जानता हूं कि-तेरे को विकराल पंचमकाल-कलिकालने संपूर्णतया ग्रसित कर दिया है। जो तेरे में साधुता, उत्तमजातिता, विशुद्धकुलीनता, धर्मपरायणता, पापभीरुता और शास्त्रज्ञातृता होती तो ऐसी निंद्य प्रवृत्ति में तूं कभी भी प्रवृत्त नहीं होता।

સખારામ—સદ્ગુરો !, પંચેંદ્રિય જેવા નિર્દોષ પ્રાણીઓની કતલ બંધ કરાવવા ધર્મી લોકોએ અનેક વખત વિનવ્યા છતાંય દયાર્દ્ર દૃષ્ટિથી નહીં જોતાં મૂક સમ્મતિ આપનાર અને વિધવાઓના વિરહ દુઃખમાં વિના વિનવ્યે-તેઓની વિષયવાસનાની તૃપ્તિ માટે દયા દાખવનાર આ ઉજ્જ્વળ મુખ(?)ના ઉછાંછળા મહાનુભાવે પોતાની ઉચ્ચારેલી અને વિષયવાસનાના ભિક્ષુકોને પસંદ પડેલી બીનાને દઢ—માનનીય મનાવવાને ગણધર દેવોની માતાનું દૃષ્ટાંત આપી સિદ્ધ કરવા સુધીની ધૃષ્ટતા કરતાં પણ શરમ રાખી નથી. ભક્ત વિનેય તરફથી 'સ્વયંભૂ' અને *'પુરૂષોત્તમ' પદથી સ્તવાયેલા કપટ-

---

* ભકતામર સ્તોત્રના દરેક શ્લોકના ચતુર્થપાદની પૂર્તિથી શ્રી વલ્લભવિજયજીની તેમના શિષ્યે સ્તવના કરી છે. જેમ ભકતામર

કળા કુશળ આ મહોદય (?) ને એટલી પણ ખબર નથી કે, વૈદિક (મિથ્યાત્વી) અવસ્થામાં ગણધર-દેવની માતાએ પુનર્લગ્ન કર્યું તે વસ્તુસ્થિતિને કથન કરતાં શાસ્ત્રપાઠથી વિધાન કરવું આ ભણ્યા કણબીએ કુટુંબ બોળવા જેવું કામ કહેવાય, ખરેખર માર્ગનાશક કૃત્યોના ઉપદેશથી આમની અક્કલ બહેર મારી ગઈ હોય તેમ જણાય છે.

खुशीराम – पूज्य गुरुदेव !, सच बात तो यही है कि-'विधवा-विवाह' जैसे लोक-विरुद्ध एवं निंद्य-कार्य में अगर और आचार्यादि मुनिवरों को सम्मिलित किये जायँ तो अपने आप को नीचा मुंह न करना पडे, इस विचार से वल्लभविजयजी ने अपने भक्तों के द्वारा सुविहित मुनिवरों को पुछवाया, लेकिन जैनशास्त्रों के रहस्य के ज्ञाता पाप-भीरू मुनिवरों ने इस बात का साफ साफ विरोध जाहिर किया; यानि इस कार्य को घृणित फरमाया। उस में भी आप श्री के एकाकी पट्टधर श्री विजयकमलसूरिजी ने तो एक लम्बा लेख छपवाकर भेजा, जिस में जैन व जैनेतर शास्त्रों के अनेक प्रमाणों द्वारा विधवा-विवाह को अनादृ-रणीय बतलाया गया था। इसी से तो पंजाब की धर्मि

સ્તોત્રના કર્તા સૂરિ-શેખર શ્રીમાન્ માનતુંગસૂરિજીએ "**बुद्धस्त्वमेव**" વિગેરે પદોથી પ્રભુ શ્રી ઋષભદેવને 'પુરૂષોત્તમ' તરીકે વર્ણવ્યા છે. તેમ વલ્લભવિજયજીના શિષ્યે વલ્લભવિજયજીને-"વિધવા નારીઓની સંસ્થાના સંસ્થાપક હોવાથી તમે જ પુરૂષોત્તમ છો" એમ જણાવેલ છે. આવી રીતનો ગોટાળો બીજા કેટલાય શ્લોકમાં કર્યો છે. તેના અર્થ જાણવાને માટે કોઈ જિજ્ઞાસુએ 'વીરશાસન'માં કેટલાક શ્લોકો ટાંકી તેઓને અર્થ પ્રગટ કરવાની જાહેરાત આપી હતી. પણ અદ્યાવધિ તેનો ખુલાસો કરવાની શિષ્ટતા બતાવાઇ નથી.

जैन जनता ने उस कार्य के प्रति धिक्कार दृष्टि की, और वल्लभविजयजी को भी उपालंभ दिया, जिस से उस भाई साहब को व्याख्यान की पीठ पर ही अश्रुपात करना पडा था। धर्म-प्रिय पंजाबी लोग अगर निश्चल न रहते तब तो यह धर्म के स्तंभ (?) ने कभी से ही अधर्म का प्रचार कर के 'पंजाब की सार संभाल लेने का' तो दूर रहा मगर आप साहब की महिनत के उपर पानी फिराया होता। विधवा-विवाह जैसे अधर्मवर्धक कार्यों से पंजाब को मौके पर बचानेवाले एवं आपके वारसे में मिली हुई धर्म रक्षा की सच्ची संभाल लेनेवाले अगर कोई भी हो तो यह आप की पाट के एक ही अधिकारी श्री विजयकमल-सूरिजी महाराज हैं। इसी कारण आज भी धर्म प्रेमी वर्ग उन्हें सच्ची-हार्दिक भावना से पूज रहा है। बाकी यह साहब-वल्लभविजयजी-ने तो संभाल लेने के बजाय गाँव गाँव में कुसंप के विषमय कंटक डाल कर वैमनस्य की वृद्धि कराने में जरा भी न्यूनता नहीं रक्खी है, यह आप की जान में ही है। अखबारों द्वारा लंबी चौडी बातें प्रसिद्ध करवा कर पंजाब की सारी जैन जनता इस को पूज रही हो, एसा विभ्रम गुजरात जैसे दूरवर्त्ती देशों में फैलाने का प्रयत्न इसने किया था मगर जिन्होंने पंजाब देखने का मौका मिला है वे तो जानते ही हैं कि-वह सब बातें पोली हैं। किसी प्रकार का भी उपकार किये विना आप खुद सत्ता से काम करवाने का दुराग्रह करने के सबब आज जगह जगह आंतर क्लेश हुआ है और विभाग पड गए हैं। जब जब इसने शासन रक्षक वर्ग को हलका बनाने की जरूरत पडती है तब तब यह उस अधम-मुराद के कारण विभक्त भाग में से अपने ही अंधभक्त खंधियों के द्वारा गिनती के

गाँवो में से ठहराव करवा कर-लेख लिखवा कर-जाहिर करने-करावने की मूर्खता को सेवन करता है और उसे सारा ही पंजाब की पोकार तरीके जाहिरात देते हैं-सा-हि-ब!,

छोटालाल-(खुशीराम की तर्फ देख कर) श्री वल्लभविजयजी की तर्फसे 'विधवा-विवाह' को निषेध करनेवाला कोई भी शास्त्र-पाठ जाहिर न हो सका इसी से आप इन को शास्त्र के अनभिज्ञ समजतें हो क्या?।

खुशीराम-जी, हां, इसी से।

छोटालाल - लालाजी!, मैं सच्च कहता हूं कि, इस विषय में आपका महत्प्रमाद होता है। आप विचार कीजिए, नाभा-नरेश की राज्यसभा में ब्राह्मण पंडितों की समक्ष ढुंढक-साधुओं से और गुजरानवाला में पंडित भीमसेन तथा ज्वालाप्रसाद से 'अज्ञान-तिमिर-भास्कर' की बाबत शास्त्रार्थ कर के विजय प्राप्त करना वह क्या शास्त्रीय-ज्ञान से अनभिज्ञों से हो सकता है ?।

खुशीराम-कौन कहता है कि-वल्लभविजयजीने विजय प्राप्त किया ?। इन को प्रथम से ही मृषाभाषकला और मृषालेखकता का शौख-पसंदगी है, इस किये पेसे पैसे झूठे ही गप्पगोले गुडा दिलाया गया है। इस विषय में सच्चा परामर्श किया जावें तो नाभा में शास्त्रार्थ-ढुंढकों की साथ किस तारीख को हुवा था?, विजय डंके का फैसला किस तारीख को लिखा गया?, उस के बीच में क्या क्या प्रयत्न और किस किस प्रकार से किया गया थे?, और पंडितों के सम्मार्थ कैसे कैसे कार्य हुवे हैं?, इस की आप को बीलकुल ही खबर नहीं है। भाई साहब!, पूज्य

वल्लभजी आदि कीतनेक महात्मा व इनके कीतनेक खास भक्त लोग इस कार्य से संपूर्ण जानकार है, इस बात को अगर सत्य स्वरूप में जो जाहिर की जाय तो आभ्यंतरीय घटना बहार आने से धर्म को धक्का लगने जैसी बात है, अतः इस बात को प्रगट करने की कोई आवश्यकता नहीं समझी जाती ।

और गुजरानवाले में सनातनीयों ने 'अज्ञान-तिमिर-भास्कर' के बाबत जो झघडा-टंटा उठाया था, उस में वल्लभविजयजी ने सनातनीयों को परास्त किये ऐसा कहना वह सरासर झूंठ ही है। क्यों कि, ये तो भय के मारे वहां गये नहीं थे। जिस वक्त सनातनी पंडित और जैन पंडितों के बीच में शास्त्रार्थ हो रहा था तब आखीर में दोनों पक्षोंने मिल कर मध्यस्थपने स्वीकृत और न्यायासन को शोभानेवाले वहां के न्यायाधीश साहब-जो कि सनातन धर्मी थे, उन्होने 'अज्ञान तिमिर भास्कर' में लिखी हुई सब बातें सच्ची है ऐसा कह कर जैन पंडितों को विजय-पत्रिका दी, उस वख्त वल्लभविजयजी लाहोर के करीबन थे, लेकिन झूंठी मान पूजा व कीर्ति की चाहना से 'आत्मानंद प्रकाश' व और भी दूसरे पुस्तकों में इन के विजय के यशोगान के बाजे बजवाने की कुचेष्टा की गई है, मगर अंत में जो सत्य होता है वो जाहिर हो ही जाता है इस कहावतानुसार 'आदर्श-जीवन'-विजय-वल्लभ सूरि चरित्र-में सत्य वस्तुस्थिति का उल्लेख हो गया है। 'आदर्श-जीवन' के पृष्ठ १८३ में उस के लेखक लिखते है कि—

"अमृतसर से विहार कर आप लाहोर में पहुंचे और
"उसी दिन शाम को वहां से रवाना होकर रावी के

"किनारे पर सिक्खों की धर्मशाला में पहुंचे,
"उस जगह मालूम हुआ कि मध्यस्थ लोगोंने फेसला दे
"दिया है और उन्हों ने आत्मारामजी महाराज के बनाये
"हुए ग्रंथ को सत्य बताया है।"

उपरोक्त लेख से स्पष्टतया जाहिर होता है कि, गुजरानवाले में वल्लभविजयजी की गेरहाजरी होते हुए भी वल्लभविजयजी से विजय होनेका कहना-कहाना, अगर लिखना-लिखवाना जैसा असत्योपादक महापाप कोई दूसरा हो सकता है क्या?, इन को सच्चा बोलने की और लिखने की प्रतिज्ञा होने से मैंने लिखा या लिखवाया नहीं है ऐसे बोलने का प्रयत्न यदि किया जाय तो वो भी व्यर्थ है। क्यौं कि-जब जो बात झूंठी रीति से जाहिर होती है, तब उस का खुलासा अवश्य ही करना जरुरी है। लेकिन खुलासा होता ही नहीं। कहां से होवे?, जन्म से ही ऐसे ऐसे पापजनक प्रपंचों की पसंदगी में आसक्त होने से निषेध करने की कोई आवश्यकता देखी ही नहीं होगी।

ચાંપસીભાઇ—ભાઇ!, માફ કરજો, તમારી ચાલુ વાતમાં જો કે મ્હારે ન બોલવું જોઇયે તથાપિ પ્રસ્તુત પ્રસંગને મળતા જ પ્રસંગો મ્હેં સાંભળ્યા અને અનુભવ્યા પણ છે, તેથી જણાવવાની રજા લઉં છું કે, શ્રી વલ્લભવિજયજીની ઇતર દર્શનીયોની સાથે તો શું પરંતુ પોતાના સાધુઓ સાથે બેસીને શાસ્ત્રાનુસાર વાત કરવામાં પણ ક્યાં તાકાત છે?. જો શકિત હોય તો જીવરાજ મૈસરી અને સાગરજીએ, આસ્તિક નાસ્તિકની ચર્ચા વખતે શાસ્ત્રાર્થ માટે ખુલ્લું આહ્વાન કર્યું હતું તેનો સ્વિકાર કેમ ન કર્યો?. સુરતથી વિહાર સમયે મુનિપ્રવર શ્રી રામવિજયજીએ શાસ્ત્રદષ્ટિથી

વાત કરવા પાઠવેલા સંદેશાને-ધર્મપ્રિય શેઠ નેમચંદ નાથાભાઇ આદિ સુરતની સોસાયટીવાળાઓ—પહોંચાડવા ગયેલા ત્યારે 'દાનવિજય મેરે સે છોટા હૈ, લબ્ધિવિજય, રામવિજય મેરે સે છોટા હૈ,' વિગેરે ઉન્મત્ત અગર ઉછાંછળાની જેમ વ્યર્થ પ્રલાપ કરી મગજ તપાવી શા માટે તે લોકોની સાથે ઉદ્ધતાઈ ભર્યું વર્તન કરી યોગ્ય જવાબ ન આપ્યો? અને ગલીઓમાં રોટલાના ટુકડા માટે ભીખ માગતા ભીખારીની જેમ શા માટે વંદનની ભીખ માગી?. મુંબઇ-સમાચારના એડીટર કે જે એક પારસીભાઇ છે, તેમણે ૧૯૮૫ ના ચોમાસામાં ચાલુ ચર્ચાને અંગે *(ઇન્ટરવ્યુ લીધેલ) કેટલાક પ્રશ્નો પુછેલ-તેના જવાબો સન્નિપાતની વ્યાધિથી પીડાતો પ્રાણી જેમ તેમ બોલે તેવી રીતના-આપતાં આહારના બ્હાનાથી શ્રાવકોને મુલાકાતનો અંત શા માટે લાવવો પડ્યો હતો?. ૧૯૮૬ ના કાર્તિક વદી બીજે મુંબઇ, વીશા કચ્છીની વાડીમાં ગયા ત્યારે ચાલુ ઘોંઘાટની શાંતિ માટે ખાનગીમાં બેસી શાસ્ત્રાનુસાર નિર્ણય કરવા કચ્છીભાઇઓ તરફથી વિનંતિ થઈ ત્યારે મુનિ સંમ્મેલનમાં નિર્ણય થવાનું જણાવી, મારામારીના હાઉનો ડર દેખાડી, બીજા દિવસના પ્રાતઃકાળમાં જ એકદમ પલાયન કરવાનું કાંઇ કારણ?, વળી એક ધર્માત્માની વિનંતિથી રામવિજયજીએ એમ પણ કહ્યું હતું કે જો વલ્લભવિજયજીની ઇચ્છા હોય તો હું પંદર દિવસ વ્યા-

---

* આ ઇન્ટરવ્યુ તા. ૨-ઓગસ્ટ, ૧૯૨૯ ના મુંબઇ-સમાચારમાં છપાયેલ છે, અને તેને 'પટ્ટધર-નિર્ણય' પ્રથમ ભાગ-૧૨૯ મા પૃષ્ઠ માં તે પુસ્તકના પ્રકાશકે ઉધ્ધૃત પણ કર્યો છે.

ધ્યાન બંધ રાખી તેમનું સાંભળવા જાઉં, એકલો નહીં પણ મ્હારા શિષ્ય સમુદાય સાથે; બેસવાને માટે જેમ બીજા સાધુઓ સાથેની પાટ ઉપર બેસે છે તેમ નહીં બેસતાં શ્રાવકો બેસે છે ત્યાં બેસું, હાથ જોડીને બેસું, તે તપે -આકરા બને તોય હું તો હસતો રહું, પણ વાત એટલી કે હું જે પુછું તેનો શાસ્ત્રાનુસાર ખુલાસો આપવો જોઇએ. પણ શક્તિ હોય ત્યારે તે વાત સ્વીકારે ને ?. આ ઉપરથી સામાન્ય બુદ્ધિવાળો પણ સમજી શકે છે કે, કેવળ વાચાળ બુદ્ધિથી વાયડા બની ચરી ખાનાર આ દંભના પુતળામાં કેટલું જ્ઞાન અને જૈન-જૈનેતરોની સાથે વાદ કરવાની શકિત કેટલી છે ?. અને તેથી જ વિજય કેવી રીતે મેળવી શકે ?, એ વિવેકી સજ્જનો તો સારી રીતે સમજી શકે તેમ છે. જે વિજયની વાતો વર્ણાવાયેલી છે તે તદ્દન તર્કટી અને સત્યનું ખુન કરનારી બીના છે.

જમનાદાસ—(ગુરૂદેવ સન્મુખ જોઇને) કૃપાનાથ !, મને સમજાય છે કે, આ અજ્ઞાનતાના કારણથી જ અખાડા કસરત અને વ્યવહારિક કેળવણી, બેંક વિગેરે આશ્રવની ક્રિયાઓમાં ધર્મ મનાવવાની ધૃષ્ટતા ધારી તેવી સંસ્થાઓ સ્થાપવા ઉપદેશ આપી રહ્યા છે. સામાન્ય દષ્ટિથી વિચાર કરવામાં આવે તો પણ સમજાય તેમ છે કે-નાટક ચેટકનો કર્મબંધનના કારણથી નિષેધ છે તો પછી અખાડા કસરતમાં પણ ત્રસાદિ જીવોનો ખુલ્લો વધ થવાથી તે આશ્રવની ક્રિયા છે અને તેથી જ ત્રિવિધે ત્રિવિધે જીવ હિંસાની પ્રતિજ્ઞા કરનાર શ્રીમહાવીર-દેવના સાચા સાધુથી અખાડા

વિગેરેનો ઉપદેશ અને કસરતનું નિરીક્ષણ કરી શકાય જ નહીં. આ ચોખ્ખી દીવા જેવી બીના છે છતાં હર્ષથી તેવા મેળાવડામાં જવાય અને બીજા +ભદ્રિક, સંયમી આત્માને છળ પ્રપંચથી સપડાવાય આ શું ઉચિત કહેવાય ખરૂં ?. વળી વ્યાવહારિક કેળવણી પણ સંસાર-પોષક હોઇ આશ્રવરૂપ છે તેનો સંસાર-ગૃહસ્થાશ્રમથી વિરકતાત્માઓ ઉપદેશ આપી શકે નહી, તેઓ તો ધાર્મિક કેળવણીનો જ ઉપદેશ આપી તેની જ શાળાઓ સ્થપાવે એમ પણ મ્હારૂં માનવું છે અને તે બરોબર છે કે કેમ?.

गुरुदेवजी – श्रावकवय !, तुम्हारा कहना सच्च ही है। जितना तुम गृहस्थ होकर समजते हो और पाप का डर रखते हो, उतना भी यह भगवान् महावीर देव का साधु का भेष पहन कर, पंडिताई में पांव रख कर समजता नहीं है और पाप का डर भी नहीं रखता है यह बडा खेद का विषय है। प्रभु श्री महावीरदेव का जो सच्चा साधु हो और महावीर देव की आज्ञा जिस को मान्य हो वो कभी भी संसारवर्धक आश्रव की क्रिया में अनुमति नहीं दे सकता, तो पिछे उपदेश की और देखने की बात कहां रही ?।

जिस में सच्चा साधुपना है वो तो सिर्फ धार्मिक केलवणी का ही उपदेश देता है और धार्मिक अभ्यास का प्रचार के

+ ૧૯૮૪ માં વલ્લભવિજયજી પાટણ હતા ત્યારે શ્રીમાન્ વિજયસિદ્ધિસૂરીશ્વરજી પણ પોતાના પરીવાર સાથે મારફતીયા મ્હેતાના પાડામાં વિરાજમાન હતા. ત્યારે પંજાબમાંથી પોતાની કીર્ત્તિનાં યશોગાન કરાવવા ગુરૂકુળના વિદ્યાર્થીઓને બોલાવેલા અને તેઓની પાસે કસરતના ખેલ કરાવવાના હતા તેમાં છળપ્રપંચથી સૂરીશ્વરજીને પણ સંડોવ્યા હતા.

लिये पाठशालाएं वगैरह स्थपवाने का उद्यम करता है। शास्त्र में भी सद्गुरु का लक्षण बतलाते हुए "×धर्मोपदेशका गुरवः स्मृताः।" यानि जो सद्गुरु होते हैं वो धर्म का ही उपदेश देते हैं। शिवा जो गृहस्थ लोग है वो जैसे अपने गृहस्थाश्रमोपयोगी अन्यान्य क्रियाएं करते हैं उसी तरह अखाडा-कसरत-बेंक और व्यावहारिक केलवणी की संस्थाएं स्थापने-स्थपवाने का भी कार्य करना वो उनके अधिकार की बात है और वो देख भी सकतें हैं। जैन साधु तो कभी भी ऐसी पापक्रिया कराने में धर्म मनावे नहीं और जो धर्म मना कर उन कार्यों का उपदेश वगैरह करता है वो महावीर का सच्चा साधु नहीं लेकिन साध्वाभास है और जिनाज्ञा का विराधक है।

× 'धर्मोपदेशकाः' जो धर्म, जीवों के उद्धार वास्ते सम्यग्ज्ञान, दर्शन, चारित्ररूप, परमेश्वर अर्हत् भगवंतने स्याद्वाद-अनेकांत-स्वरूप निरूपण किया है उस धर्म कुं जो भव्य जीवों के ताइ उपदेश करे, परंतु ज्योतिष्शास्त्र, अष्टप्रकार का निमित्तशास्त्र, तथा वैद्यकशास्त्र, धन उत्पन्न कराने का शास्त्र, राजसेवा आदि अनेक शास्त्र, जिनसें धर्मकुं बाधा पहूंचे, तिनका उपदेश न होवे, क्योंकि लौकिक जो शास्त्र है सो तो बुद्धिमान् पुरुष वर्त्तमान में भी बहुत सीखते है, तथा नवीन नवीन अनेक सांसारिक विद्या के पुस्तक बनाते हुए चले जाते हैं, तथा अंगरजों की बुद्धि देख कर इस देश के लोक भी बहुत सांसारिक विद्या में निपुण होते चले जाते हैं, इस वास्ते साधु कुं धर्मोपदेश ही करना चाहिये, क्योंकि धर्म ही जीवों कुं पाना कठिन है।

—श्रीमद् आत्मारामजी महाराज विरचित—
'जैन-तत्त्वादर्श'-पृष्ठ ८३.

મગનલાલ—પણ પૂજ્ય ગુરૂશ્રી!, આ મહાનુભાવે તો પાપનો કે આજ્ઞા વિરાધકતાનો ભય રાખ્યો છે જ ક્યાં ?. જો તેમને પાપનો ભય હોય, આજ્ઞા વિરાધકતાનો ભય હોય, પ્રાણાતિપાત વિરમણ નામના પહેલા મહાવ્રતનો વિચાર હોય અને–" આત્મનઃ પ્રતિકૂલાનિ, પરેષાં ન સમાચરેત્ "–નું જ્ઞાન હોય તો સાધુ ધર્મ વેચી, ઉપદેશ દઇ, પોતે સ્થપાવેલ અને ધર્માદાના નાણાંથી પોસાતા મહાવીર વિદ્યાલયમાં ચાલતી ડોક્ટરી લાઈનમાં બિચારા નિર્દોષ દેડકા જેવા પંચેંદ્રિય પ્રાણીઓના પ્રાણાપહાર થતા હોય અને તે અટકાવવા દયાળુ હૃદયના ધર્મિજનોએ પત્રોદ્વારા અને રૂબરૂમાં અનેકાનેક વખત આજીજીઓ અને આગ્રહ ભરી વિનંતિઓ કરી છતાંય આ દયાના દેવતાનું–તેને બંધન કરાવવા–એક રૂંવાટા સરખુંય પણ કેમ ન હાલે ?. પ્યારેલાલ (પંજાબી) ને વિલાયત વન કાપવાનું શિક્ષણ લેવા જતાં, પહેલા મહાવ્રતની દરકાર કર્યા શિવાય દસ હજારની લોન કેમ અપાવાય ?. અને જાણે કોઈ ધર્મોન્નતિનું મહત્કાર્ય કરવા જતો ન હોય? તેમ વિલાયત જતી વખતે અબ્ભુઠ્ઠિયું ખામતા તેની પુંઠ ઉપર હાથ મૂકી, ફોટો લેવરાવી, " જૈન–રીવ્યુ " માં પ્રગટ કરાવવાનો દાંભિક દેખાવ કરે ખરા ?.

મોતીચંદ—દંભ અને અસત્ય–પ્રિય હોવામાં હવે શંકાને સ્થાન જ ક્યાં છે ?. દંભ કેળવવો એ તો એમનો જન્મસિદ્ધ હક્ક છે, આમની આજસુધીની કાર્યવાહી તરફ દૃષ્ટિપાત કરતાં દરેક કાર્ય દંભ અને અસત્યભાષકતાથીભરેલું, દેખનારને માલૂમ પડશે–સાંભળો–એક બાજુ ૧૯૮૫ માં

અમદાવાદના પ્રવેશમાં-વાજાં વગાડનાર મુસલમાનો હોઇ તેમને પોષવામાં પાપ માની વિના વાજે શહેરમાં પ્રવેશ કરે છે, ત્યારે બીજી બાજુ થોડા દિવસના અંતર બાદ વડોદરામાં મુસલમાનોના વાજાંથી કરાયેલા સામૈયામાં સામેલ થાય છે. એક બાજુ શ્રી રામવિજયજી મુંબઇ જવાના હોવાથી પોતાને જવું નથી તેમ જણાવે છે ત્યારે બીજી બાજુ તેઓ મુંબઈને રસ્તે રવાના થયા બાદ સંદેશો મોકલી, મુંબઇથી ભક્તોનું ડેપ્યુટેશન બોલાવી ચોમાસાનો સ્વીકાર કરે છે. એક બાજુ બુહારીમાં મુંબઇના ચોમાસાનો સ્વિકાર કરતાં શાંતિ રાખવાની શરત ભક્તોને કરાવવાની ફૂટતા સેવે છે ત્યારે બીજી બાજુ મુંબઇમાં વ્યાખ્યાનની પાટ ઉપર બેસી પોતે જ 'ઇડાં-દારૂ'ની ચર્ચાને જન્મ આપી, કલેશની હોળી સળગાવે છે. એક બાજુ રાધનપુર વાળા શેઠ મોતીલાલ મુળજીના સંઘમાં ચારિત્રપાત્ર મુનિવરોને પોટલીયા કહી તેમની સાથે જવાથી સાધુતામાં એબ જુએ છે ત્યારે બીજી બાજુ ભ્રષ્ટાચારી, ક્રિયાહીન તરીકે પ્રસિદ્ધ થયેલ સાધુ નામ ધારીનો, તુચ્છ ઇચ્છાને ખાતર આસન વિગેરેથી સત્કાર કરે છે અને સખત ગરમીમાં પણ તેના મુકામે મુલાકાત લેવા જતા જોવાય છે. એક બાજુ મુંબઈ સમાચારના એડીટરને *અનેક જણની વચ્ચે ઇન્ટરવ્યુ અપાય છે ત્યારે બીજી બાજુ તેનો ઈન્કાર કરાય છે

---

* દેખો-'પટ્ટધર-નિર્ણય' પૃષ્ઠ ૧૨૯-૩૧, તા. ૨-ઓગસ્ટ, ૧૯૨૯ ના મુંબઇ સમાચારથી ઉધૃત.

અને તેથી મું. સ. ના અધિપતિને '+ઇન્ટરવ્યુ સાચો જ છે ' એમ જાહેર કરવાની ફરજ પડતાં જૈન જૈનેતર વર્ગમાં પ્રત્યક્ષપણે મૃષાભાષકતાનું કલંક કપાળે ચોટવાથી મૌનાવલંબન લેવાય છે: એક ×બાજુ આઠ વર્ષની વયવાળાની દીક્ષામાં શાસ્ત્રની અનભિજ્ઞતા દર્શાવાય છે ત્યારે બીજી બાજુ ૧૯૮૪ની સાલમાં પાટણ મુકામે એક બાઇ પાસેથી નવ વર્ષનો બાળક મેળવી તેને અંગે ત્યાંના ધર્મપ્રિય શેઠની પાસે સો રૂપીયા અપાવી, તે બાળકની માતાને ભગવાન્ શ્રી હેમચંદ્રસૂરીશ્વરજીની માતાની કોટીમાં મૂકવાની મૂર્ખાઇ કરાય છે અને બાળક હાથમાં તાલી આપીને ચાલ્યો જાય છે. એક બાજુ વિદ્વત્તાનાં બણગાં ફુંકાવાય છે ત્યારે બીજી બાજુ શાસ્ત્રાર્થી વખતે પલાયન થાય છે. એક બાજુ 'મુધા દાઇ–મુદ્દા જીવી'ની બાંગો પોકારાય છે ત્યારે બીજી બાજુ શ્રાવકો રોટલા આપતા હોવાથી તેઓનો હુકમ માનવાની દીનતા દેખાડાય છે. એક બાજુ ભાટને બ્રાહ્મણ તરીકે પ્રસિદ્ધ કરી ઉચ્ચ કોમનાં રસોડાંમાં ભોજન કરાવરાવી દીક્ષા દેવાય છે ત્યારે બાજી બાજુ કમ્પાઉન્ડરને એલેમેન્ડેસની-

---

+ દેખો–'પટ્ટધર–નિર્ણય'–પૃષ્ઠ ૧૪૫–૪૬. મુંબઇ સમાચાર–તા. ૯ અક્ટોમ્બર–૧૯૨૯થી ઉધ્ધૃત.

× श्रावक जो है, सो निश्चयसे बाल्यावस्था में दीक्षा न लेवे तो अपने मन में ठगाया हुआ माने। जैसे जगत् में अति वल्लभ वस्तु को लोक स्मरण करते हैं, तैसे श्रावक भी नित्य सर्वविरति लेने की चिंता करे।

–श्रीमद् विजयानंद[illegible]रीश्वर (आत्मारामजी) महाराज कृत–
'जैन–तत्त्वादर्श,' पृष्ठ–४४८.

પ્રસિદ્ધિ પૂર્વક પ્રવ્રજિત કરાય છે. એક બાજુ રજા શિવાય દીક્ષા આપી શકાય નહી આવી નાદાની અને બેવકુફાઇ ભરી વાતો વદાય છે ત્યારે બીજી બાજુ તેમના જ જીવનચરિત્રમાં રજા શિવાયની દીક્ષા દીધાના દાખલાઓ દેખાય છે. એક બાજુ બીજાઓ તરફથી દેવાતી યોગ્ય દીક્ષાઓને અયોગ્ય કહેવાનું અજ્ઞાન સેવાય છે ત્યારે બીજી બાજુ ભાટ, કોળી, બાવો અને બે વખત દીક્ષા ત્યાગનારને દીક્ષાઓ આપી પોતાનાથી જ અયોગ્ય દીક્ષા પોષાય છે અને તેથી જ અલ્પ સંખ્યાના દીક્ષિતોમાંથી આઠ મહાનુભાવો (?) નું પલાયન પેખાય છે. એક બાજુ 'જલાલપુરવાળા ચાહે વિનંતિ કરે અગર ન કરે તો પણ શ્રીમદ્ વિજયકમળસૂરિવરની મૂર્તિનાં દર્શન, વંદનની નવસારી અને સુરતમાં જાહેરાત અપાય છે ત્યારે બીજી બાજુ જલાલપુર જઈ વંદન નહીં કરવાનું વંચાય છે. એક બાજુ પંજાબમાં મૂર્તિપૂજકો અને સ્થાનકવાસીયોમાં કન્યાઓની લેવડ દેવડ બધ કરાવી કલહ કરાવાય છે, અને સમાનામાં બન્નેય પક્ષોમાં મારામારી કરાવી, માથાં ફોડાવી, રક્ત રેલાવાય છે ત્યારે બીજી બાજુ ત્રણેય ફિરકાંને એકત્ર કરવાના ઉપદેશની અધમતા આદરાય છે. એક બાજુ પંજાબના વિહારને ઉગ્ર વિહાર જણાવવાની ખાતર—"પંજાબ કા વિહાર કાલા પાની જૈસા હૈ"—એમ બોલાય છે ત્યારે બીજી બાજુ મારવાડથી પંજાબ જતાં સાથે શ્રાવિકા રાખી, માલ મલીદા ખાતાં, રસ્તો કાપ્યાનું કહેવાય છે. ઈત્યાદિ પરસ્પર વિરૂદ્ધતાવાળાં કામો કરવામાં અને અસંબંધિત બોલવામાં, ઉન્મત્ત છાકટાની જેમ વિચાર સરખોય કર્યો નથી તેમ કરાતો પણ નથી, અને તેથી શાસ્ત્રાજ્ઞાને

ઠોકરે મારી જનરંજનાર્થે જમાનાની કુદડી સાથે ફરનારા આ મહાનુભાવ (?) નો દંભ અને અસત્યભાષિતાનો હવે વિશેષ પરિચય કરાવવો રહેતો નથી.

હઠીચંદ—અરે! ભાઈ!, શાસ્ત્રની નહીં પણ જમાનાની પુંઠે ચાલતા હોવાથી જ 'જમાનાના જોગી' કહેવાય છે ને ?. શાસ્ત્રમાં........આચાર્યોએ સાધુમર્યાદાને અણછાજતું વર્ત્તન કરવાથી તેઓનાં કાર્યોને અનુસારે તેઓને 'સાવદ્યાચાર્ય' અને 'અંગાર–મર્દકાચાર્ય' નામથી સંબોધેલા છે તેવી જ રીતે (વલ્લભવિજય તરફ હાથ કરીને) આ પણ પોતાના અનુરૂપ કાર્યોથી અનેક નામે નવાજેયેલા છે. જેવાં કે–દંભ–કપટ–પ્રિય હોવાથી "**દંભપ્રિય,**" હિંસક કાર્યના ઉત્તેજક હોવાથી '**હિંસાચાર્ય**,' રોટલાનું રૂદન કરવાથી '**રોટલાચાર્ય**,' વિધવાવિવાહના હીમાયતી હોવાથી '**નાતરાચાર્ય**,' સંઘ–સ્વામિવાત્સલ્યાદિ સમ્યક્ત્વ શુદ્ધિનાં સાધનોમાં આસ્તિકતા નહીં હોવાથી '**નાસ્તિકાચાર્ય**,' અને સર્વજ્ઞ ધર્મને *છોડી સમયધર્મ–સગવડીયા પંથના પ્રકાશનથી '**સમયજ્ઞસૂરિ**' પણ કહેવાય છે. વળી શાસ્ત્રકથિત આચાર્ય, ઉપાધ્યાય અને મુનિપદની શ્રદ્ધાભ્રષ્ટતાના કારણને લઇને પોતાનામાં લાયકાત નહિ દેખવાથી સ્વયંસેવકનું શોભીતું પદ પોતાની રાજી ખુશીથી સ્વીકારેલું હોવાથી '**સ્વયંસેવક**' તરીકે પણ પ્રસિદ્ધિ મેળવી છે.

---

* સમયધર્મનું વ્યાખ્યાન–'પટ્ટધર–નિર્ણય' પૃષ્ઠ ૧૪૭–૫૨–મામાં તા. ૨૮ ઓગસ્ટ, ૧૯૨૯ના મુંબઇ–સમાચારથી ઉધ્ધૃત.

ખીમચંદ—પૂજ્ય ગુરૂ ભગવન્ !, આપ જેવા ગીતાર્થ ગુરૂઓના મુખકમળથી—શ્રાવક શ્રાવિકા ક્ષેત્રની ભક્તિનો સુપાત્ર દાનમાં સમાવેશ થતો સાંભળ્યો છે અને વલ્લભવિજયજી તેને અનુકંપા તરીકે ઓળખાવે છે અને પૃચ્છકને એમ પણ કહે છે કે—'હમ કો હમારે ગુરૂ મહારાજને ઐસા સિખલાયા હૈ' આમ બોલી આપના નામને સાથે સંડોવે છે તો શું તે વાત સાચી છે ?.

गुरुदेवजी—पारेखजी !, तुमने जो सूना हैं वो ही सच्चा है। अनुकंपादान तो दीन दुःखी को दया की बुद्धि से जो दीया जाता है वो ही कहलाता है। सुपात्र दान को अनुकंपादान कहना वो तो अज्ञानीयों का काम है। कभी अपनी बात सत्य मनाने के लिये गुरु महाराज का नाम लेना वो तो झूंठ चलानेवाला का रस्ता ही ह। लेकिन विचारक लोग वह कभी भी सच्चा नहीं मान सकते। बाकी—'टाढ आय रुप और आदत जाय मूए' इस कहावतानुसार इस की आदत इस जींदगी में सुधरनेवाली नही है।

नानकचंदजी—किरपासागर !, श्रीदानविजयजी को वल्लभविजयने पढाने को और योग कराने की बात वल्लभविजय के भक्तो वारंवार बाहिर मूकते है तो क्या वो सच है ?

गुरुदेवजी—श्रावकजी !, जरा भी नहीं। यह तो पहिले ही तुमने सुन लिया कि—वल्लभविजय में आगम का तो क्या लेकिन नवतत्त्व और दंडक जैसा प्रकरण का यथार्थ

समज नहीं है, तो फिर वो किस तरह पढा सकता है ?। और योग कराने की भी बात वो ही कहता-लिखता है जिस को असत्य भाषकों का अग्रेसर होने की मरजी हो।

मुक्तिदेवजी—(वल्लभविजयजी तरफ देखीने) अरे! वल्लभ ?, क्यों नखानीयत कर के अपनी जाति क्यों जाहिर करता है ?। तेने तो परभव का भय ही नहीं रक्खा है। परभव नहीं है ऐसी नास्तिक मान्यताने तेरे हृदय में वास तो नहीं किया है न ?। कभी किया होवे तो आश्चर्य भी नहीं। क्यों कि ऐसी मान्यता शिवा जिज्ञासा को छोड, मनस्वी कल्पना में खडी कर झूंठ बाजी खेलने का नहीं होता है। भला, मैं तेरे को पूंछता हूं कि, तूं क्या पढा है कि दान-विजय को पढावें ?। मेरा परिवार में जो विद्वान् गिने जाते है, उन में दानविजय भी एक गीनति की व्यक्ति है। उस को सिद्धांत, प्रकरण, ज्योतिष और विधि विधानादि ग्रंथों का असाधारण ज्ञान है वो तो स्व-पर समुदाय के-विद्वान् मुनि अच्छी तरह से जानते है। बात भी सच्ची है कि-" रत्न परीक्षक जानीये, जोहरी नही गमार। "-बाकी इतनी बात तो सच्ची है कि तेरा जैसा वाचाल नहीं है। यदि तेरा जैसा मान मेलेरीया में मस्त बना हुवा इस की पास पढने की बात छिपा कर बकवाट करें कि 'मैंने पढाया' तो विवेकी वर्ग यह बात कभी भी सच्ची मान नहीं सकता है। तेने मेरी सामने ही जिस दानविजय की पास ज्योतिष का ग्रंथ धारा और अनेक प्रश्नों का समाधान पत्र द्वारा प्राप्त किया, उस दानविजय की सेवा करनी तो दूर रही परंतु उस को मैंने पढाया ऐसा प्रसिद्ध करता है यह तेरी कितनी कृतघ्नता है। एक अक्षर प्रदाता गुरु

कहाता है तो फिर इतनी महिनत लेकर पढानेवाला तेरा विद्या गुरु की सामने शींग मारने को तय्यार हो जाना वो क्या मानुषी जीवन का कार्य है?।

और योग कराने की झूंठी बात प्रगट कर के जिनाज्ञा का लोपक क्यों बनता है? प्रथम तो योग विषयक तेरी श्रद्धा ही कहां है?। वो तो अखबार में तेने दिया हुआ लेखसे स्पष्ट है मालूम है न? भला, दानविजय को तेनें योग कराया तो मैं पूंछता हूं कि उस वख्त तेरी दीक्षा पर्याय कितना था? उस वख्त योग क्रिया का ज्ञान तेरे को था?। तेरे को योग कराने की आज्ञा किसने दी थी?। योग कौन करा सकता है वो जानता है?। दानविजय की पिछे तेने दूसरे किसी को योग कराया है?। नही कराया उस का कारण?। योग कराने की तेरे में लायकात थी तो तेरे जो जो शिष्य हुए हैं उस को दूसरों की पास योग कराने के लिये भेजने की जरुरत?। इस वख्त योग कराने की लायक नहीं है तो फिर उस वख्त कहां से आइ?। उपधानादि क्रिया कराते समय वडील की आज्ञा को पाकर कभी छोटा साधु ईरियावही आदि सूत्रोच्चार करे, इस तरह मेरी आज्ञा से इरियावही वगैरह बोलने से मैंने ही योग कराया ऐसा बोलना अगर लिखना वो तो गाडा की नीचे चलनेवाला कुत्ता, वृषभ का अपलाप कर के-मैंने ही गाडा खेंचा जैसा मनाने की बात है। प्रतिकूल संयोगादि कारणवशात् कभी योग न हो सके तो भी योगोद्वहन शास्त्रसिद्ध क्रिया है, अवश्य करने योग्य है-ऐसी प्रभुशासन के रागी की तो श्रद्धा होनी चाहिए न?। केवल मान पूजा के लिये एक चोमासामें जरासी तप-

श्चर्या कर, फोटु पडाया और जीवन चरित में रखवा कर, 'चरित्र नायक का तपश्चर्या समय का फोटु'-ऐसा लिखाया तो शुभभाव से योगक्रिया करता तो आत्मकल्याण तो होता?। जरा शोच, विचार कर, झूंठी झूंठी गप्प लगाना वो तो गप्पीदास गंवारो का काम है।

પોપટભાઇ—પરંતુ પૂજ્ય ગુરૂદેવ !, મુડદાની શાંતિના આ ઉપાસકે તો–માણુસાઈ મૂકી, લાલન–શિવજી જેવા ધર્મધ્વંસકોને સહાય આપી, રાયચંદ્રના રેઢીયાળ મતને પોષી, મુંબઇ–માંગરોળ જૈન સભાના હોલમાં આપેલ ભાષણ અને–"જૈન સાહિત્યમાં વિકાર થવાથી થયેલ હાનિ"–નામના પુસ્તકથી જિનમૂર્ત્તિ, જિનાગમ અને સુવિહિતાચાર્યો ઉપર ભયંકર, અક્ષમ્ય અને અધમ આક્ષેપો કરનાર પેલા સંઘ બહિષ્કૃત, બુદ્ધિના બારદાન બેચરદાસ જેવા પાપાત્માને અમદાવાદની વ્યાખ્યાનસભામાં 'રત્ન' તરીકે ઓળખાવી, પ્રભુ પૂજામાં ઉપયોગી કેસર આદિનો બહિષ્કાર કરાવી, ×આદીશ્વર પ્રભુને બળવાખોર, પંચ મહાવ્રતધારી પવિત્ર મુનિવરોને પઠાણો અને ધોળા હાથી–અને અજ્ઞાનાંધકારને દૂર કરવામાં અદ્વિતીય દીપક સમાન જૈનશાસ્ત્રાને કૂતવા શાસ્ત્રો જણાવી નાશ કરવાનું કહેનાર ધર્મ-

---

× આ જોવા માટે 'યુવક સંઘ'ના નામે 'ક્રાંતિ' નામના લેખકે 'સાંજ વર્તમાન' નામના પત્રમાં પ્રસિદ્ધ કરેલી પત્રિકાઓ પૈકીની તા. ૧૬–૬–૧૯૨૯ના સાંજમાં દશમી પત્રિકા, તા. ૨૩–૯–૨૯ ના સાંજમાં અગીઆરમી પત્રિકા, તા–૨૩–૧૦–૩૦ના સાંજમાં એકવીસમી પત્રિકા અને તા. ૩૧–૧૨–૧૯૨૯ના સાંજની ૨૫ મી પત્રિકા જોવી.

નાશક પેલા પાપપુંજ સમાન 'યુવકસંઘ' ના નામે નાચતી કરતા ટોળાને સહાનુભૂતિ આપી, પ્રભુ શ્રી મહાવીરદેવના વિરૂદ્ધ વર્ત્તનાર-ધર્મને નામે ધૂતનાર-અને જનતાને ધોળે દહાડે દંડવાનું દુષ્ટ કાવતરૂં કરનાર પેલી ધર્મદૃષ્ટિથી પંચત્વ પામેલી કોન્ફરંસને પંપાળી, અને દીક્ષા-ત્યાગ જેવા પરમ-તારક માર્ગને વગોવી, એહવો તો કુસંપ અગ્નિનો પ્રચંડ દાવાનાળ સળગાવ્યો છે કે જેનાથી સંપીલી જૈન કોમમાં અશાંતિ અને છિન્ન ભિન્નતાની હોળી પૂરજોસથી ભભુકી ઉઠી છે.

નેમચંદ—અને એ હોળીની ઝેરી જ્વાળાઓથી ગુરૂદેવજીનો સમુદાય પણ કયાં બચવા પામ્યો છે ?.

गुरुदेवजी--तब तुम्हारे जैसे को उस की शांति के लिये प्रयत्न करना क्या जरूरी नहीं था ?।

નેમચંદ—શાંતિને નામે અશાંતિનો ઉત્પાત મચાવવાની જ અનીતિ જયાં પોષાતી હોય ત્યાં પ્રયત્નમાં સફળતાની સંભાવના કયાંથી સંભવી શકે ?. બાકી પ્રયાસ સેવવામાં તો હું મ્હારા સોસાયટીના માનદ સભ્યો સાથે સંપને માટે શ્રી રામવિજયજીએ પાઠવેલો (છપાવેલ બુકને દેખાડીને) આ સંદેશો પહોંચાડવા ગયો હતો પરંતુ શાસનની પ્રાણના જોખમે અદ્વિતીય સેવા કરનાર શ્રી વિજયદાનસૂરિજી, શ્રી વિજયલબ્ધિસૂરિજી અને મુનિ પ્રવર શ્રી રામવિજયજીના દિન પ્રતિદિન વૃદ્ધિ પામતા મહિમાથી મેડ બની વર્ષોથી પોષેલા અંગત એક પક્ષીદ્વેષને લઇને તેઓને ઉતારી

ભાડૂઆના અધમતા ભર્યા પ્રપંચો ખેલાતા હોય અને સંપના નામે કુસંપનાં કાર્યો કરવાની જ ભુરી નેમ હોય ત્યાં શાંતિ -સંપનો પ્રયત્ન સેવવા છતાં સફળતા ન મળે તે સ્વાભાવિક છે.

वल्लभविजय—(आंखें लाल कर के) जराका विचार, विवेक और मगज काबु में रख कर बोलो !!!। क्या संप के नाम से कुसंप की वृध्दि मेरे से होती है ?। मैं तो जहां जाता हूं वहां संप ही कराता हूं। उस बात की माहिती तुम को कहां से होवे !

गुरुदेवजी—(वल्लभविजय तर्फ देख कर) हां, हां, कुसंप के कार्यों को उत्तेजन देनेवाला तूं ही तो है और फिर भी उपर से सच्ची बात कहनेवाले को दबाता है ?। जैन समाज की छिन्नभिन्नता में मूल कारण यदि कोई हो तो तूं एक ही है। तेने बीछाइ हुई जटील जाल में फँसे हुए जैन समाज और खास कर के मेरा समुदाय की दुर्दशा देख कर मेरा हृदय कांप रहा है। संप और तेरे को संबंध ही क्या है ?। संप को तो तेने देशनिकाल ही दे दीया है। तूं अपने अपराध अनीति-अन्याय को छुपाने के लिये दूसरे निर्दोषों पर 'कुसंपकार' का कलंक रखने की अधम-प्रवृत्ति जो कर रहा है वह भी संप के लिये हा ह क्या ?। अनंतकृष्ण शास्त्री के मुख से दानविजय की असाधारण विद्वत्ता सून कर बडौदा नरेश श्रीमान् सयाजीराव गायक-वाड सरकारनें धर्मविषयक व्याख्यान सूनने की इच्छा प्रगट की थी, उस वक्त अपना पांव प्रवेश करने के लिये 'दान-विजय को कुछ आता ही नहीं है' वगैरह बात खुद हजुर पर्यंत पहूंचाने की अधम कोशिश करवाइ था वह संप क

लिये ही थी क्या?। जिस लब्धिविजय की न्यायनिपुणता देख कर उस की पास न्याय ग्रंथों को सुनने का विचार करनेवाला तूं, मुलतान में हाय हुवे दिगंबरों के साथ शास्त्रार्थ में मदद देने का जो झूंठा उल्लेख करवाता है वो भी संप के लिये ही तो है?। सुरत में शास्त्रदृष्टि से समाधानी की जब बात चली तब-'दानविजय मेरे से छोटा है, लब्धिविजय और रामविजय भी मेरे से छोटे है वगैरह असंगत बचन तूं बोला था वो भी संप के लिये ही होगा?। बंबई में कच्छी श्रावकों ने वीसा कच्छी की वाडी में तेरी पास आकर समाधानी का रास्ता दिखलाया तब 'लडाइ हो जायगी' ऐसा भय दिखा कर दूसरा दिन का प्रातःकाल में ही वहां से पलायन कर गया वो भी संप के लिये किया होगा?। लालबाग की व्याख्यान पीठ पर बैठ कर शुद्ध-उपकार बुद्धि से होता हुआ रामविजय का व्याख्यान में-अपना व्याख्यान जल्दी उठा कर-अंध-भक्तों की पास तोफान करवाया वो भी संप के लिये ही करवाया होगा?।

विक्रम सं—१९८५, भाद्रपद शुक्लाषष्ठी के रोज लालबाग से नीकली हुई प्रभु की रथयात्रा में-तुझे खबर होने से तेने तो गोडीजी का उपाश्रय छोड कर सुबह से ही कोट का उपाश्रय का आश्रय लिया था मगर-तेरे धर्मविहीन भक्तोंने साधुओं पर पत्थर फेंकने का, झवेरी बाजार में सडक पर कांच बीछाने का, निंदा के हेन्डबील डालने का, प्रभु-वीतराग देव के रथ और श्राविकाएं पर रेतीयां के पुडे गीराने का तथा शेइम शेइम (शरम शरम) के पुकार करने का अधम कृत्य किया जो एक नीच में

भी नीच आदमी नहीं कर सकता, उस कार्यों की प्रति तेने जरा भी दिलगीरी नहीं दिखाई उसी में भी संप का ही हेतु होगा ?। शास्त्राज्ञानुसार होती हुई वैराग्यवाहिनी रामविजय की देशना को उश्केरनेवाली कह कर उसे और उस का अवतरण जो 'जैन-प्रवचन' के नाम से प्रसिद्ध होता है उस को बंद कराने के लिये बालिशता सेवनी, रामविजय को किसी तरह लोग में हलका दिखाने के लिये मीण के पूतले को प्रपंचजाल का प्रचार करवाना, दारु-इंडा की चरचा की खडी करावनी, और इस निमित्त द्वारा रामविजय का तिरस्कार करवाने के लिये एकतर्फी सभाओं द्वारा अपने इने गीने भक्तों से ठहराव करवाने की खटपट करना, तैसे ही पट्टधर की झूंठी चर्चा का उठाना यह सब तेरी कार्यवाही संप के लिये ही होती होगी क्या ?। बाहिर के देखाव से तो तूं संप का पूतला ही बन बैठता है लेकिन तेरे इन कार्यों से स्पष्ट मालूम होता है कि-तूं कैसा संप का हिमायती है ?।

वल्लभविजय – कृपानाथ !, इन सब कुसंपवर्धक कार्यों में ललितविजय, चरणविजय और कितनेक रागांधभक्तों का ही हाथ है। उसी में भी (ललितवि-चरणवि-तर्फ अंगुली कर के) यह दोनों तो ऐसे अधम कार्य करने से मेरे से रुके हुए पर भी विराम नहीं लेते है और हितशिक्षा दी जाय तो यह निकल जाने की धमकी मुझे बताते हैं, आप कृपालु को मैं ज्यादा क्या कहूं ?। बंबई से पूना जाते थे तो बीचमें 'बुलुन' गाम आता है। उसी में जैनेतर के वहां नया गृह की वास्तुक्रिया में विना ही पुंछे जा कर, क्रिया में शामील हो कर, अपनी जातिभ्रष्टता सिद्ध कर दीखलाई

और यह चरणोया तो वर्षाऋतु में हराभरा घास खा कर मदोन्मत्त हुआ सांढ की माफिक निर्भय हो कर जहां तहां रखडपट्टी कर के जीवन व्यतित करता है, समय पा कर यदि को हर्फ हित-शिक्षा के रूप में कहने में आ जाय तो आंखें फाड कर डराता है। (हाथ जोड कर) कृ...पा... लो...,मैं अब ज्यादा क्या कहूं ?।

વચમાં—

એક શ્રાવક—(વલ્લભવિજય તરફ દેખીને) ગુરૂજી !, ઓલાદ તો તમારી ને ?, તમારૂં દેખે તેવું શીખે એમાં નવાઇ શી ?. બાપ બારવટુ કરતો હોય તો તેનો છોકરો પણ તે જ શીખે ને ?.

गुरुदेवजी—(वल्लभविजयने उद्देशीने) ये सब कुसंप के कार्यों में तेने टीका वैसा तो मैं मानता ही नहीं। क्यों कि-मैने तेरा अच्छी तरह सहवास किया है, इस लिये "-चरित्रं विजानीयात्, चरित्रं सहवासिनः।" इस नियमानुसार तेरी शुद्धता (?) मेरी ध्यान बाहिर नहीं है। इस बात का खुलासा तो मौका पर किया जायगा। इस वकत तो मैं ऐसा ही करता हूं कि-निकल जाने की धमकी देता हो तो जाने दे। कल निकलता हो तो आज निकल जाय। तूं क्यों डरता है ?। हाँ, तेरा काम में सहायक होने से इन के जाने से तेरे को मुशीबत तो होगी, लेकिन ऐसे दंभियों को पास रखने से न उस का भला, न तुझ को लाभ। उन के अनुचित कर्त्तव्यों स जैन समाज में आपत्ति फैल रही है। मैं तो इन्हो के जीवन की जान कर चकित होता

है। अफसोस !!! वह चारित्ररत्न-दुराचारी, नीति रीति से भ्रष्ट, भिखारीयों के पास चला गया है। इसीसे इसकी किम्मत नहीं होती। जैन धर्म के साधु, साधु-जीवन का आदर्श थे, ज्ञान संपन्न थे, आज दो तीन व्यक्तियों की कृपा (?) से जैन धर्म के ज्ञान-क्रिया-पात्र साधुओं में भी लांछन आ रहा है। ज्ञान और क्रियासंपन्न साधुओं को शासन रक्षा और अपना गौरव स्थिर रखने के लिये ज्ञाति-क्रिया-हीन व्यक्तियों को जैन समाज से बहिष्कार करना चाहिये।

(આગળ—)

गुरुदेवजी—कहाँ है ललितविजय और चरणविजय?

(બન્નેય જણા નખરાં કરતી નફ્ટ નારીની જેમ હસતે ચહેરે અને મલકતી ચાલે ગુરૂદેવજીના ચરણ ભેટવા આગળ વધવા લાગ્યા એટલે)

गुरुदेवजी—बस, वहां ही तुम्हारे गुरु के पास हो ठहर जाओ। धर्मनाशक, पापपोषक, स्वार्थसाधक, और साधु जीवन बीतानेवालों पर झूंठे कलंक चढानेवाले तुम हो इस लिये यहां आने की कोई जरूरत नहीं है. (दोनों वहां ही ठहर जाते हैं, और गुरुदेवजी फिर उन्हीं को पूछते ह) भला! यह तो बताओ कि तुम्हारा गुरु, अधर्मवर्धक कार्यों से रुकत्ता है तो भी तुम उसी से विराम नहीं लेते हुए उस कार्य को किये ही जाते हो इस में तुमने कौनसा लाभ समझ रक्खा है?।

ललितविजयचरण-विजय— कृपानाथ!, आप को हम हृदय की सरलतापूर्वक विज्ञप्ति करते हैं कि-इन की अनुमति

शिवा एक भी कार्य हमने नहीं किया है,। जो रुकने की बात बुलाती है वह साफ गलत है (पिछे वल्लभविजय तर्फ देख कर) क्यों साहब !, दानविजयजी महाराज और लब्धि-विजयजी महाराज की खोटी निंदा करने का कार्य किसने करवाया था ?। रामविजयजी की फैली हुई कीर्ति आपसे सहन न हो सकी तब इंडा-दारु की खोटी चर्चा व्याख्यान की पाट परसे किसने उठाई थी ?। और " सारा जैन समाज को यह वाक्य से कलंक लगता है " वगैरह कह कर तिरस्कार करवाने के लिये ठहराव की सूचना के पत्र शावर में लिखवाने में क्या आप शामिल नहीं थे ?। वृद्धि-विजय को अपने भक्तों द्वारा अगडं बगडं समजा कर, उस के हस्ताक्षर ले कर, उस के नाम से इन्टरव्यु प्रगट करवाने में आया था उस में क्या आप की सहमति नहीं थी ?। बंबई समाचार के प्रतिनिधिने सुरत में वृद्धिविजय की मुलाकात ले कर सच्चा समाचार-इन्टरव्यु-अपने अखबार में प्रगट किया और पेस्तर का इन्टरव्यु वृद्धिविजयने दिया ही नहीं ऐसा सच्चा खुलासा प्रसिद्ध हुआ तब उस को झूंठा ठहराने के लिये दो आदमीयों को कागज लिख दिया और जला-लपुर में वृद्धिविजय की पास भेज कर उस के हस्ताक्षर लेने की कोशीश किसने की थी ?। पोलपत्रिका म मुनिप्रवर श्री रामविजयजी की झूंठी बात छपवाने में क्या आप शामील नहीं थे ?। पट्टधर की चर्चा उठा कर सुविहिताग्रणी, अखंड-प्रतापी, विद्वज्जनशिरोमणि आचार्य श्रीमद् विजय-कमलसूरिजी, जो गुरुदेवजी के सच्चे, वास्तविक और एक ही पट्टधर है उन का अपलाप करने की और अन्याय पहूंचे ऐसे लेख लिखवाने की कुचेष्टा-हलको में हलकी

प्रवृत्ति-किसने करवाई थी ?। ऐसी ऐसी कितनी बातों की गीनती हम आप को करावें ? संक्षेप में हम इतना ही कहना समुचित समझते हैं कि-ऐस ऐसे नहीं करने योग्य अनेक कार्यों में आप की समुपस्थिति और सम्मति होने पर भी 'मेरे रोकने से रुकते नहीं हैं' वगैरह मृषावाद का आश्रय ले कर विश्वस्तों का गला काटने जैसी प्रवृत्ति आप की तर्फसे होती है-सा...हे...ब !, जरा सोचो !, और सत्य बोलने का अभ्यास करने की कृपा करोगे तो उसी में स्वपर-उभय का आत्मश्रेय होगा !!! ।

वल्लभविजय-(क्रोधित हो कर) मेरा कहना मानना नहीं, अपने मन चाहा करना और विश्वासघातकपना स्वयं कर के दूसरों के शिर पर विश्वासघातकता और झूंठपना का कलंक लगाना इस में क्या तुम्हारी कम धृष्टता है ?। (ललितविजय तर्फ देख कर) तेरा नहीं बोलने लायक-अमुक दुर्गुण से तेरा ओघा खोंस लेने का विचार मैं मैं था उस वक्त तुझे आश्रय दे कर, तेरा रक्षण करने वाले महात्मा श्री चारित्रविजयजी महाराजने अपनी अंतावस्था में ज्यादा साधु पास नहीं होनेसे-तुझे अपनी पास रहने को बहुत ही कहा लेकिन शिष्य के लोभसे उन को छोड कर तूं जयपुर चला आया, बाद महात्माजी स्वर्गवासी हो गए, यह क्या कम विश्वासघात कहा जाता है ?। वीलेपारले में सेनेटरीयम खुल्ला करने की क्रिया कर के तेने मुनि-धर्म का लीलाम किया था वो क्या मेरे कहने से किया होगा ?। बंबई से विहारमें थाणाकी पास 'बुलुन' गाम में जैनेतर के वहां नूतनगृह की वस्तुक्रिया में तूं एकदम पहुंच गया था सो मेरी आज्ञा से गया होगा क्यूं ? और बम्बइसे वरकाणा जाते हुए तेंने थाणासे आगे रात्रिको मोटरमें बैठकर विहार

किया और इसकी खबरदारी नहीं रखनेसे रास्तेमें मुंबइ की पोलीसके हाथ में पकड़ा गया, और वहां २४ घंटे तक तेरे को परहेज रहना पड़ा, पीछे बडी मुश्किल से छूट कर आगे डोली में बैठ गया, ये सब तैंने क्या मेरी आज्ञा से किया था? (मुनि कल्याणविजय तरफ देखीने।) क्यों रे! बुरी दानत का बकवाखोर?, माधवबाग में मिली हुई काठियावाडी दशा श्रीमाली परिषद् में विधवा-विवाह का ठहराव वक्त जो तू गया था सो क्या मुझे पुछ कर गया था? (गुरुदेवजी सन्मुख देखीने) पूज्यवर्य!, यह तो जहां तहां इच्छानुसार भटकता है और इस लिये ही अनाचार सेवने जैसी सेतानीयत भरी बातें बाहिर आती है तब मेरा अंतःकरण जल कर भस्म हो जाता है। स्वामिन्!, मेरा दुष्कर्म का उदय ऐसा हो रहा है कि-जबान से नहीं कह सकता.

ललितविजय – (वल्लभविजय तरफ देखीने) साहब! सच्ची बात में क्रोध करना और अपना पापजनक प्रपंच को छिपाने के लिये सच्च बोलनेवालों को दबाना यह अच्छा आदमी का कार्य नहीं कहलाता है।

वल्लभविजय – (बहु ज तपीने) तो क्या मैं झूठा बोलनेवाला, दगाबाज, विश्वासघातक, प्रपंच करनेवाला और नीच में नीच काम करनेवाला बेवकूफ आदमी हूं ऐसा तेरा कहना है?।

(गुरु शिष्यना जामता विशेष रंगने अटकाववा वच्चमां—)

द्वारकादास—अरे! आपला!, मांड मांड हमणां केटलांक वर्षोथी शांति-समाधानी पूर्वक मळीने रहेता हता तेमां वळी कटाणे आ होळी कां सळगावो छो?.

મોહનલાલ—મુરબ્બી !, આ તમારા બોલવા ઉપરથી તો પહેલાં બન્નેયને પરસ્પર ખટપટ ચાલતી હોય તેમ માનવાને કારણ મળે છે અને જાણવાની ઇચ્છા થાય છે કે ક્યા ક્યા કારણે કેવા કેવા પ્રકારની ધમાલો થતી હતી !

દ્વારકાદાસ—અરે યાર !, આ સંભળાવવામાં મજા નથી પણ જ્યારે તમારો સાંભળવાનો દઢ આગ્રહ છે ત્યારે-જો કે કહાણી તો ઘણી ય લાંબી છે છતાં-ટુંકાણમાં જણાવવાની જરૂર પડે છે. વાત એહવી છે કે બન્નેયની પ્રકૃતિઓ તો આપણે સાંભળી તેવી હોવાથી એક બીજાનો પાટો બંધ બેસતો ન આવે તે સહજ છે અને તેને લઇને વર્ષે બે વર્ષે ધમાલો થતી અને પોતાની રાવા ગચ્છાધિપતિશ્રી વિજયકમલ સૂરિજીની સેવામાં પત્રદ્વારા પાઠવતા. એ પત્ર વ્યવહારમાં પરસ્પરિક દુષ્ટ, ચંડાળ, પાપિષ્ટ, વિગેરે વિશેષણોથી વિશિષ્ટ, સભ્યતા(?) પૂર્ણ, શબ્દ પ્રયોગ આપસ આપસમાં ગુરૂ શિષ્ય કરતા કે જેથી કોળી અને કુંભારનાં કુલો પણ લાજે. આ ઉચ્ચ (?) સાહિત્ય જો બીજાના હાથમાં હતે તો આપણે કયારનાય દેખવા ભાગ્યશાળી થયા હતે. પરંતુ સદ્ભાગ્યે ગચ્છનાયકના ગંભીર સુશિષ્યોએ શાસન ઉડ્ડાહના ભયથી પ્રસિદ્ધિમાં નહિ મૂકવાનું ડહાપણ વાપરી જનતાને તેના વાંચનથી વંચિત રાખી છે. નહિ તો કુળ-જાતિ, સાધુતા, અને શાંતિનો પૂરો પરિચય મળતે. વળી લલિતવિજયનો ઓઘો ખુંચાવી લેવા પંજાબના.......ગામથી વલ્લભવિજયજીને વિહાર કરવો પડેલા પણ ભલું થજો મહાત્મા ચારિત્રવિજયજીનું કે તેઓએ આશ્રય આપ્યો જેથી ગુરૂને માગ માંથી પાછું ફરવું પડયું અને આજે સાધુના લેબાશમાં લલિતવિજયને જોવાને આપણે ભાગ્યશાળી થયા છીયે. જૈન-પત્રને પાને પણ-સુનારકા સુત,

માતા વ્યભિચારિણી, ગુરૂદ્રોહી, રૂસ્સી હુઈ બોલ્હીકી તરફ મુહ રખનેવાલા, વિગેરે વિસ્તૃત વિવેચન દ્વારા–શિષ્યની પ્રશંશાથી વાંચનના શોખીનોને વાંચનનો લાભ આપવાનું ભુલાયું નથી. ખંભાતમાં ખાનગી અને વડોદરામાં ઝવેરીને ત્યાં થયેલ ગરબડના કારણથી જેના મકાનમાં મુહપત્તિ પડીલેહી ન્હોતી તેના મકાનમાં પણ ભર ચોમાસામાં ઉપાશ્રય છોડી જવાની ફરજ પડી હતી અને ચારેય તરફ ખૂબ ધૂળ ઉડી અને અંતમાં શાણાઓની સમજુતીથી વ્યાખ્યાનની સભા વચ્ચે માફી મંગાવી, પ્રાયશ્ચિત્ત આપી મામલો શાંત થયાનું સર્વ કોઇની જાણ બહાર નથી રખાયું. ભાઈ!, આવી આવી આ બન્નેય વીરોની વીરતાનાં વિગતવાર વૃત્તાંત વદવા બેસું તો પાર આવે તેમ નથી માટે આટલાથી જ સંતોષ માનવાની ભલામણ કરી વિરમું છું.

એક શ્રાવક—ગુરૂશ્રી!, કાંતિવિજયજી સાથે કરેલા મુંબઈના ચોમાસામાં મુંબઇથી એક સુપ્રસિદ્ધ શ્રીમંતે પંજાબની સંભાળ લેવાવાળા સાહેબના સદાચારમાં ભોપાળું દર્શાવનારા પત્રો ઠામ ઠામ લખેલા તેમાંના (હાથમાં પકડેલો પત્ર દેખાડીને) આ પત્રથી અને મારવાડથી પંજાબ જતાં ઉગ્ર વિહારમાં શ્રાવિકા સાથે રાખ્યા વિગેરેનો (બીજા પત્રો દેખાડીને) દેખાડીને) આ પત્રોથી સર્વ પોલ હું જાણું છું. આજ્ઞા હોય તો ખોલું. સાંભળતાં ઘડીભર ગમ્મત થશે.

गुरु देवजी—श्रावकजी! ऐसी ऐसी बातें प्रसिद्ध करने से शासन की अपभ्राजना होती है. और साधु धर्म पर से लोगों की श्रद्धा उठ जाती है। जो जाननेवाले लोग है

वो तो सर्व बात अच्छी तरह जानते ही है। अतः बन्द रखने में ही लाभ है।

એક શ્રાવક—પૂજ્યપાદ ગુરૂદેવ!, જેવી આપની આજ્ઞા.

जसवंतराय—गरीबपरवर!, यह तो अब ठीक है। लेकिन आप श्रीमान्ने फरमाया था कि–"पंजाब की सार संभाल वल्लभ लेवेगा"। इस वाक्य से क्या यह ध्वनि नहीं निकल सकती है कि आप की पीछे आप की आज्ञानुसार चलनेवाला और आप की गद्दी को शोभानेवाला वल्लभविजय ही होगा?। और आपश्रीजी की ऐसी उमदा भावना थी तो फिर आज इन्हे लोग 'शासनद्रोही' 'नास्तिक' 'दंभप्रिय' 'कुसंप-वर्धक' 'विधवा-विवाह के गोर' 'पाखंड-मत-पोषक' 'अर्थ काम का उपदेशक' 'मृषा-भाषक'-लेखक' तथा देडकों-दर्दूरों का दानव, वगैरह पदवियों से क्यों नवाजते है?।

गुरुदेवजी—अरे! अक्कल के दुश्मन!, मैंने जो कहा था वह बहुत ही अच्छा कहा था। उस का अर्थ तुम लोग उल्टा कर बैठे हो। मेरा आशय कुछ और ही था। वह आशय इस प्रकार का था कि–इस का माया–दंभ से भरा हुआ विनय नाटक, ज्ञान विना का घमंड, खोटी वाह वाह कहलाने का शौख, और दीक्षा लेकर थोडे ही वक्त में मेरे से अलग होकर स्वेच्छानुसार रखडने की प्रवृत्ति से इस को सारी ही परिस्थितिका परिचित मैं प्रथम से ही हुआ था। और संपूर्णतया समजता था कि–इस माया का पूतला को समजदार गूजरात स्थान नहीं देगा। क्यों कि–

गूजरात यह एक कसोटी का सर्वोपरी स्थान है। वहां जाते ही इस का प्रपंचरूप पडदा फट जायगा और खुल्ला रूप में जाहिर होने से इस का छल-कपट, लोगों को अच्छी तौर से दिखने में आयगा। इस से इस की जो कुछ आबरु होगी वो भी मिट्टीमें मिल जायगी, अतः पंजाब में ही उदरपूर्ति कर के जीवन व्यतीत करेगा तो उस की शोभा है। पंजाबी लोग मेरी तर्फ पूर्ण भक्तिवाला होने से मेरे शिष्यो पर भी सद्भाव रक्खें यह एक स्वाभाविक बात हैं और इस लिये ही वल्लभ को पंजाब में पेट-पूजा वगैरह में हरकत नहीं आयगी ऐसा 'इस की अयोग्यता को देख कर' मैंने कहा था, लेकिन तुम्हारे जैसे दृष्टिरागी-ममत्वांध लोग मैंने अमुक आशय से कहा हुवा जो वाक्य, उस का उलटा अर्थ करे इस म तुम्हारी अज्ञानता के शिवा और कोई कारण मेरी समज में नहीं आता है। और इस की अयोग्यता के विषय में मेरा जो हार्दिक अभिप्राय था वो तो इस उच्छृंखलने-'गुजरात में पैर धरते ही-चारित्रपात्र मुनिओं को 'पोटलीया' कह कर, लालन-शिवजी जैसे धर्मविरोधियों का पक्ष कर के स्वदेश की खटपट में पड कर, केसर वगैरह का बहिष्कार करवा कर * उपधानादि सत्कृत्यों में खरचाते हुए द्रव्य को

---

* महावीरस्वामी कहते है, हे गौतम !, जो प्राणी जिस समय में व्रतोपचार (उपधान) करे, तिस ही समय में तूं जिनाज्ञा कर के ग्रहण करा है व्रत जिसने ऐसा तिस को जाण। ऐसे जिसने उपधान करा है, सो प्राणी भवांतर में सुलभबोधि होते है, और इस के (उपधान के) अध्यवसायवाले को भी, हे गौतम ! आराधक कहा है। परंतु हे गौतम !, भक्तिवाला जो प्राणी उपधान

धूमाडा कह कर, शासनद्रोहीयों को सहाय दे कर, और शास्त्राज्ञा मूजिब वर्तते हुवे अपने पूज्यों की सामने बहारवटीयापना कर के'-सिद्ध कर दिखाया है। मेरे पट्ट की लायकात अगर इस में होती तो क्या ऐसा कहने में मुझे शरम आती थी कि-मेरे पट्ट पर वल्लभने हो बिठाना ?।' "पंजाब की सार संभाल वल्लभ लेवेगा"- इस वाक्य से तुम जो आचार्य पद का अर्थ निकालते हो तो मैं सच्च कहता हूं कि-तुम्हारी सुबुद्धि (?) परत्वे मुझे हांसी आती है। अगर तुम्हारे जैसे अर्थशास्त्रीएं जो दुनिया में रहे होते तो धर्म का लोप कभी से हो गया होता। लेकिन दीर्घकाल पर्यंत धर्म अचल रहनेवाला होने से विचारक, बुद्धिमान् एवं विवेकी वर्ग का अस्तित्व है। इसी से तुम्हारे जैसों के कल्पित अर्थों का करना वह पागलों का प्रलाप की मुवाफिक ही गीने जाते है। मैंने तो इस बात को पेस्तर से ही शोचा हुवा था कि- हाथी की अंबाडी को गद्धा नहीं उठा सकता है। तथापि पट्ट शोभानेवाले के स्वप्ने आते है ?। ऐसे ऐसे स्वप्ने से तुम्हारे जैसे कांधीआओं की जींदगी व्यतीत होती हो ऐसा मालूम होता है। अरे! जिस में जैन साधुता की योग्यता में शंका हो उस के

विना श्रुत को ग्रहण करे, तिस को नहीं ग्रहण करने वाले के सदृश जाणना। तथा जो जीव, तीर्थंकर की, तीर्थंकर के वचनों की, संघ की, और गुरु जन की आशातना करता है, सो आशातना बहुल प्राणी, हे गौतम !, संसार में भ्रमण करता है।

-श्रीमद् विजयानंदसूरीश्वर (आत्मारामजी) महाराज कृत-

—तत्त्व-निर्णय-प्रासाद, पृष्ठ-४६२.

लिये आचार्यपद की बात करते हुए तेरे को शरम भी नहीं आती है?। भला, मैं प्रथम कही पूछता हूं कि इसे आचार्य पद देने में किसी प्रामाणिक साधुओं की सम्मतिएं मिली थी क्या ?।

जसवंतराय—हां कृपालो !, बहुत से साधुओं की सम्मतिएं मिली थी। इन प्रमोदविजयजी महाराजादि को ही पुछ लिजीए साहब ?।

गुरुदेवजी—क्यूं प्रमोद !, वल्लभने आचार्य पद देने में बहुत से साधुओं की सम्मति थी ऐसा जसवंत का कहना ठीक है क्या ?

प्रमोदविजयजी—हजूर ?, बिलकुल नहीं, इस का बोलने का और लिखने का ठिकाना ही कहां है ?। एक वख्त तो आपके पट्ट पर-समुदाय के सर्व साधु की सम्मति से-कमलविजयजी को स्थापन कराए गए ऐसा अखबार में स्वयं प्रगट करता है और दूसरी दफे अमुक कारणों से अपने माने हुए गुरु की अंधश्रद्धा में अंधा होकर आपके वास्तविक पट्टधर की मश्करी करने तक की धृष्टता करता हुआ भी शरमाता नहीं है। पूज्य गुरुदेव !, दूसरों के लिये तो क्या कहता परंतु धर्मनाशकों का प्रबल आक्रमण रोकने में अविरत प्रयत्न करके शासन का अनुपम रक्षण करने वाले आप जैसे धर्मोद्धारक गुरुदेव के मुख से,-शास्त्र विरुद्ध कार्य करके शासनद्रोही की उपाधि को प्राप्त करने वाला-यह वल्लभविजय की आप से भी उच्च गति होने का कथन का उल्लेख करने से भी कहां अटका है ?। इसी से आप जैसे महान् पुरुष की क्या कम अवज्ञा की है ?। दृष्टिराग

से रंगा हुआ और झूठ बोलने लिखने की आदत वाला यह 'गांड विनाना ढाळ्याणी ' माफिक दोनों तर्फ गबडने वालों होने से इस का वचन विश्वासपात्र नहीं है। और जिस गुरु को यह मानता है उस का खोटा बचाव करने के लिए शेठ आणंदजी कल्याणजी अमदावाद ने एक अपील की थी और वो अपील की नकल शेठ कस्तुरभाई लाल-भाई दलपतभाई आदि आठ महाशयों पर भेजी गई थी, लेकिन किसी ने भी उसका जवाब नहीं दिया इसी स इस की लायकात जनता में कितनी है ? वो समजदार लोग अच्छी तरह समज सकता है। पूज्य श्री !, जब जसवंत बहुत से साधुओं की सम्मतिओं की बात करता है तब दूसरों को पूछने की कोई आवश्यकता नहीं है। क्योंकि प्रत्येक साधुओं की रायवाला सम्मति-पत्र मैं आप की सेवा में दाखल करता हूं (एम कहीने सम्माति पत्र गुरुदेवजीना हाथमां मूके छे) इस को देखने से आप को भली भांति से ज्ञात हो जायगा कि=वल्लभविजय का नाम किसीने भी स्वतंत्र रीति से सूचन नहीं किया है।

गुरुदेवजी—(सम्मति पत्र को अच्छी तरह देख कर) प्रमोद !, यह सम्मति-पत्र देखने से स्पष्टतया मालूम होता है कि—कितनेक तो वल्लभ अगर किसी दूसरे को-जिसे पट्टधर बनावें उसे-मान्य रखना हमें मंजूर है ऐसा अभि-प्राय प्रगट किया है और कितनेकों ने 'कमल' 'कांति' वगैरह के नाम सूचन किये है, मगर तेरे कहने माफिक किसी ने भी सिर्फ वल्लभ का ही नाम जाहिर नहीं किया है। और वल्लभ ने भी अपने को मिलता हुआ आचार्यपद को अस्वीकार करके कमल को दिलाने की उदारता की है ऐसा उल्लेख भी नजर नहीं आता है। जब यह जसवंत

बहुत से साधुओं की सम्मति की गप्प लगाता है तब वल्लभ उदारता का गोला गबडाता है, इससे तो मुझे बहुत ही आश्चर्य-अजायबी होती है।

प्रमोदविजयजी--कृपानाथ !, इस से साबित हुआ कि जसवंत झूंठा ही है तो इसे अब जाने दीजिए और उदारता की लंबी लंबी बांगें पुकारने वाला कुलदीपक (?) आपश्री के सन्मुख ही खडा है तो आप इससे पूछ लीजिए, ताकि सब बात का खुलासा हो जाँय।

गुरुदेवजी—(वल्लभविजयजी तर्फ देख कर) वल्लभ !, तेरी तर्फ से हरेक वख्त यह बात बाहिर आती है कि-"मुझे आचार्यपद मिलता था लेकिन मैंने उस का अस्विकार कर के कमलविजयजी महाराज को दिलाने की उदारता की।" तो मैं तेरे को पूंछता हूं कि-तेरी यह बात को,-इसी मंडल में बैठे हुए मुनिओं की पास टेका दिलवा कर अगर कोई लेखित पुरावा हाजीर कर के-सच्ची सिद्ध कर सकता है क्या ?।

(ઈસ પ્રશ્નકો સૂન કર કેઈ ભી ટેકા દેવે એસા નહીં હોને સે ઔર ન કોઈ લેખિત પ્રમાણ હોને સે સ્તબ્ધતા પૂર્વક મૌનાલંબન કા આશ્રય લિયા ઔર લજ્જા સે નીચા મુહ કરકે ખડા રહ ગયા. ઇસ વખ્ત બીચ મેં)

प्रमोदविजयजी—परंतु साहेब !, लिखीत पुरावा खडा करने की कला इस में कहां कम है ?। अभी बनावटी कागज तैयार कर के हजुर की सेवा में पेश कर देगा। आप श्रीमान् देखोंगे तो मालूम होगा कि-जो कागजें जिन के नाम से बाहिर मूकता है उन की लेखन पद्धति व भाषा

देखने से ज्ञात होता ह कि ये जिन के नाम से जाहिर करता है उन की है ही नहीं, तो भी उन के नाम से जाहिर करने में लेश मात्र रुकाता है क्या ?। इस महानुभाव(?) का तो गूजराती कहावतानुसार यह कायदा है कि-" मार सुधुं अने कर सुधुं। "

હર્ષવિજયજી—કૃપાલો !, એતો આની સ્તબ્ધતા અને મૌનાવલંબન જ કહી આપે છે કે-આના ગાલ્લપુરાણમાંથી નિકળેલ ગપ્પગોળા શિવાય કોઇનો પૂરાવો નથી. આચાર્ય પદની મહત્તા જેમ જેવી તેવી નથી તેમ તે પદે આરૂઢ થનારને માથે જો સમજે તો જોખમદારી પણ ઓછી નથી. પ્રભુ શ્રા મહાવીરદેવના પ્રવચન રૂપ અખુટ ખજાનાના રક્ષણનું કાર્ય તો વિશ્વાસ લાયક વ્યક્તિને જ સોંપાય કે જે પ્રાંણાંતે પણ બેવફા ન નીવડે. અને (વલ્લભવિજય તરફ અંગુલી નિર્દેશ કરીને) આ સુશિષ્યે (?) તો શાસન વિરૂદ્ધ કામો કરી-અર્થ કામની દેશના આદિ દઇને-વિશ્વાસ ગુમાવ્યો છે. આપશ્રીએ અનેક વખત સંભળાવ્યું છે કે—" **અર્થની દેશના જે દીયે, ઓળવે ધર્મના ગ્રંથ રે; પરમપદનો પ્રગટ ચોર જે, તેહથી કેમ વહેશે પંથ રે-સ્વામી સીમંધરા વિનતિ.** " એટલે વાચકવર શ્રીમદ્ યશોવિજયજી મહારાજશ્રીના આ કથનથી દૂધ રક્ષણનું કામ બીલાડીને સોંપવાનું જેમ અનુચિત છે તેમ બેંક, વ્યાવહારિક કેળવણી, ઈલમો-હુન્નરો વિગેરેથી દ્રવ્યોત્પત્તિ કરવારૂપ અર્થની દેશના દેવાવાળાને શાસ્ત્રે ચોર તરીકે દર્શાવ્યો છે તેના હાથમાં પ્રવચન-લક્ષ્મીની રક્ષાનું કામ સોંપવાનું મોકુફ રાખી, જેની નસે

નસમાં ધર્મરક્ષાનું જ રક્ત રાત દિવસ વહી રહ્યું હોય તેવી વ્યક્તિની શોધ કરતાં સર્વ સમુદાયને કમળવિજયજી જ દેખાયા એટલે તેમને જ તે સ્થાન અપાયું તે સર્વથા ઉચિત લેખાય.

प्रमोदविजयजी—पूज्यवर्य !, उदारता कर के कमल-विजयजी को आचार्यपद दिलाने की बात तो उदरपूर्ति जितना अन्न का ठिकाना नहीं और सारा शहर जिमाने की जाहिरात जैसी बात है। यह तो इस महरबान की शीकल और ढाईअंगुल का ललाट ही कहता है कि-इस के भीतर उदारता का वासाने कहां वास किया होगा ?। उदारता की झूंठी बात बोलनेवाला और पद प्राप्त करने की पूर्ण अभिलाषावाला यह बिचारा मिलता हुआ पद को जाने दे ऐसा कच्चा नहीं था, लेकिन-" भाग्यानुसारिणी लक्ष्मीः। "-पद-संपत्ति भाग्य-पुण्य विना क्या मिल सकती है ?। चाहे उतना धमपछाडा-नहीं करने योग्य कार्य किया जाय तो भी भाग्य-पुण्य विना कार्यसिद्धि नहीं होती है और ठोकरें खानी पडती है। तब भाग्यवान् को अनिच्छा होने पर भी बहुत से आग्रहपूर्वक पद-संपत्ति स्वयं मिलती है. श्री कमलविजयजी के संबंध में भी ऐसा ही बनाव बना है। आप का पट्ट पर किस को बिठाना ?, और किस की आज्ञा में रह कर संयमयात्रा का निर्वाह करना ?, ऐसा बिचार आप के सर्व शिष्यों का हुआ। परामर्श करने से-आप का फरमान मुवाफिक चलनेवाला, शासन का रक्षण-पूर्वक विशाल समुदाय और संघ का आधिपत्य करने की लायकातवाला, शुद्ध सम्यक्त्वधारी बालब्रह्मचारी, आदर्श-संयमी, प्रभावशाली, प्रौढ प्रतिभासंपन्न, शुद्ध मार्गोपदेशक, सत्यभाषक, और जिसकी आकृति देखने से मानो राजयोगी

न हो ऐसी आकर्षक-भव्याकृतिवाला-निरीह योगीश्वर श्री कमलविजयजी में योग्यता देख कर सारा ही समुदायने बडा परिश्रम उठा कर आप के पवित्र पट्ट पर बिठाया और नत मस्तक से सभीने उन की आज्ञा उठाई।

અનુપચંદ—પણ ગુરૂદેવ !, (કમળવિજયજી તરફ હાથ કરીને) આ પુણ્ય પુરૂષને-જાતિ, કુલ, આકૃતિ, સ્પષ્ટ વકતૃતા, જ્ઞાનસંપન્નતા અને પ્રભાવકતાદિ શાસ્ત્ર-નિર્દિષ્ટ આચાર્યના બાહ્ય-અભ્યંતર સદ્‌ગુણોનો વાસો નિહાળી-આપની પાટ આપવાનું કહેવાયું પણ સ્વિકાર કરે ત્યારે ને ?. આ તો એમજ જણાવવા લાગ્યા કે હું તે સ્થાન લેવા માગતો નથી. બીજા ગમે તેને આપો. પણ ગોગ્યતા વિના સ્થાન બીજાને અપાય કેમ ?. હું આપ શ્રીમાન્‌ને જણાવીશ કે આપના પછી આવા કાર્યમાં સમુદાયના શાણા સાધુઓ અને આપના ઉપાસકોને આટલી મ્હેનત કરવાનો અગર નિહાળવાનો કોઇ પણ પ્રસંગ પ્રાપ્ત નહિ થયો હોય. ગુરૂદેવ !, વધું શું કહું ?. ત્રણ ત્રણ રાત્રિના ઉજાગરા આજીજી કરતાં થયા ત્યારે છેવટમાં સર્વના માનને ખાતર પોતાની અનિચ્છા છતાં આચાર્ય પદનો સ્વિકાર કરવો પડયો, આ મ્હારી આંખો આગળની વાત છતાં ઉદારતાની વાતો વદાય એ તદ્દન અનુચિત કહેવાય. મ્હને તો લાગે છે કે પંજાબમાં યોજાયેલ યોજનામાં નિષ્ફળતા મળતાં આ એક જાતનું તર્કટ ઉભું કર્યું છે.

કાંતિવિજયજી—(અનુપમચંદ તરફ દેખીને) તમારૂં કહેવું બરાબર છે. વાત એહવી છે કે-પંજાબના ગણ્યા

ગાંડ્યા ભક્તોને સાધી હુંશીયારપુરમાં આચાર્ય પદ લેવાનો તાકડો સાધવાની અને તેને માટે અમૃતસરથી વિહાર કર્યાની વાત મ્હારા સાંભળવામાં આવતાં મ્હેં પંજાબના આગેવાનોને પત્ર દ્વારા જણાવ્યું 'કે વલ્લભવિજયથી ઓગણીસ નંબર મ્હોટા છે, તેમાંથી જ્ઞાનાદિ ગુણથી શોભિતા મહારાજ શ્રી કમળવિજયજીને આચાર્ય પદવી માટે સમુદાયે પસંદ કર્યા છે, માટે ખબરદાર! સમુદાયની સમ્મતિ વિના કામ કરશો તો તેનું જોખમ તમારે સહવું પડશે અને વલ્લભવિજયને પણ દમ દમાટી ભર્યો એક પત્ર લખવો પડ્યો હતો, (વચમાં) **હંસવિજયજી**–મગનલાલ વૈદ્યે પણ ક્યાં નાનો સૂનો પત્ર લખ્યો હતો ?. અને ઝાટકણી કરવામાં પણ ક્યાં કમીના રાખી હતી ?. **કાંતિવિજયજી**–હા, બરોબર છે. અને તે પત્રોને લઇને તો વચમાંથી–જાલંધરથી–હુંશીયારપુર નહિ જતાં પાછા ફરવું પડ્યું હતું.

વીરવિજયજી–(સભાને ઉદ્દેશીને) વિક્રમ સં. ૧૯૫૪ જયપુરમાં મારી ઉપર વલ્લભવિજયજીના હાથનો લખેલો પત્ર આવેલ છે. જૂઓ તેમાં શું લખેલું છે?. એમ કહી સભ્યોને સંભળાવવા અમરવિજયજીના હાથમાં તે પત્ર આપ્યો.

અમરવિજયજી–(સભ્યોને ઉદ્દેશીને. 'સાંભળો આ પત્રને' એમ કહી પત્ર વાંચે છે.) ગંગારામજી અને નથ્થુભગતે મલી હુંશીયાર પુરમાં આચાર્ય પદવી આપવાનું નક્કી કરવાથી હું ત્યાં જતો હતો એટલામાં શ્રી કાંતિવિજયજીએ મારા ઉપર

તથા ગુજરમલજી, નથુભગત અને ગંગારામજી ઉપર સખ્ત વિરોધના પત્રો લખ્યા કે સર્વ સાધુઓ વલ્લભવિજયજીને આચાર્ય પદ આપવામાં વિરૂદ્ધ છે. વિગેરે આ પ્રમાણેના પત્રો લખી કાર્ય તોડી નાખ્યું. હવે મારો વિચાર ' માર બુધુ અને કર સુધુ ' એમ કરવાનો છે. આપની શી સલાહ છે?

ચારિત્ર વિજયજી—પૂજ્ય ગુરૂદેવ!, આ સર્વ મહાશયોના કથનથી તથા તેના હસ્તાક્ષરથી આબાલ ગોપાલ પણ સમજી શકે તેમ છે કે મળતા આચાર્ય પદને છોડવાની અને ઉદારતા કર્યાની વાતો તદ્દન હંબગ છે.

गुरुदेवजी—अर ! वल्लभ!, तूं अच्छी तरह समज गया होगा कि-उदारता की बात तद्दन झूंठी ही सिद्ध होनेसे तेरा मृषाभाषकता का काला कलंक में और वृद्धि हो चूकी है। अब व्यवहारु कायदा की दृष्टि से ' वारसा-हक्क ' परत्वे विचार किया जाए तो उस में भी तूं टीक नहीं सकता है। जो कि जैन शास्त्रने तो ' वारसा-हक्क ' माना ही नहीं, वो तो ' लायक-हक्क ' का ही स्विकार करता है, तो भी पांच मिनट के लिये यदि माना जाए कि तेने तेरा हक्क-अधिकार जाने दिया और कमल को आचार्यपद देने की उदारता की तथा उसे स्वामी-मालिकपने स्वीकार करने का उल्लेख भी तेने अपनी बनाई हुई पूजाओं के कलश व गुंहलीयों में किया है तो फिर अब पिछा लोभाधीन हो कर उस हक्क को लेने का तुझे क्या अधिकार है?। न्याय तो यही बात का पुकार करता है कि किसी को दिया हुआ हक्क कोई पिछा नहीं ले सकता है। तेरा शासन-

अपभ्राजना रूप गुन्हा होने से प्रभुशासन-प्रेमी तेरा अधिपतिने तेरे को शिक्षा की, इसी से 'कामचलाउ' कह कर, तेरा अमुक खानगी भक्तों की पास, बहुत वर्ष व्यतीत हुआ पिछे वो हक्क ज्यूं त्यूं कर के लेने की कुचेष्टा करनी वो तो नरी नबलाई, नफटाई और नालायकात से भरा हुआ अन्यायी कार्य कहा जाता है।

वल्लभविजय—पूज्यवर्य !, आपश्रीने फरमाया उस मुवाफिक मेरी तर्फ से हुआ है इस लिये मेरी अपराधीओं की पंक्ति में गीनती होवे यह सुस्पष्ट बात है। मुझे बोलने की इजाजत मिलने से म आपश्री को विज्ञप्ति करता हूं कि मेरे को पदवी की अभिलाषा लेशमात्र भी नहीं थी। और इस लिये ही मैंने अखबारों में जाहिर किया था कि—
" सर्व सज्जनों से विज्ञप्ति है, मुझे कोई आचार्य, कोई
" उपाध्याय, कोई पंन्यास, कोई भूभास्कर, लिख भारी
" बनाते है, यह बीलकुल अन्याय होता है, क्यों कि न
" मुझे किसीने कोई उपाधि दी है, न मैने ली है, और
" न मैं किसी उपाधि के लायक हूं, अतः स्वर्गवासी श्रीमद्
" विजयानंदसूरि महाराज की बखसी हुई 'मुनि' उपाधि
" के सिवाय अन्य कोई उपाधि न लिखा करें—

" हस्ताक्षर-मुनि वल्लभविजय."

गुरुदेवजी—जब तूं पदवी के विषय में इतनी निरीहता और नालायकता दिखलाता है तो फिर लाहोर में प्रतिष्ठा-महोत्सव का प्रसंग साध कर मेरे पट्ट पर एकदम चढ बेठने का कोई सबब ?।

वल्लभविजय—कृपानाथ !, अगर सच कहा जाए तो यह सब खटपट ललितविजयादिने की थी और अनिच्छा होने पर भी मुझे इन की इच्छा का स्विकार करना पडा।

(बिच में—)

ललितविजयजी—(कुछ गरम हो कर) साहब, ! कुछ मगज टिकाने है या नहीं ?। जहां तहां ललित को तोप के मुँह पर चढाने का आपको अच्छा आता है। पदवी लेने की आकंठ ईच्छा और नाम दूसरों का लेने में आवे यह आप की पोलिसी को ता मैं सच्च कहता हूं कि न कोई पहुंचा है, न पहुंचता है और न कोई पहुंचेगा—जब आप, अनिच्छा से हमारी ईच्छा का स्वीकार करने की बात कहते हो तो विक्रम सं० १९५७ में अंजन शलाका करवाई उस वक्त प्रभु-प्रतिमा की पलांठो नीचे 'उपाध्याय वल्लभविजये०' यह पद भी ललितादि की ईच्छा के आधीन हो कर खुदवाया होगा क्यों ?।

(यह टपाटपी का प्रसंग अटकाने के लिये बिचमें—)

गंगारामजी—(मरुदेवजी के सन्मुख देख कर) कृपासमुद्र !, लाहोर में शेठ मोतीलाल मूलजी राधनपुरवाला वगैरह भारतीय आगेवानों की समक्ष बडी धामधूम से वल्लभविजयजी को आचार्यपद दिया गया है, तो फिर कितनेक लोग इस में विरोध करते हैं सो क्या ठीक कहलाता है ?।

(बिच में—)

મોતી[illegible]—અમારૂં લાહોર ગમન માત્ર પ્રતિષ્ઠાની આમંત્રણ-પત્રિકાને માન આપીને જ થયું હતું. પણ સમુદાયના અતિ આગ્રહથી ગુરૂદેવજીની પાટે સ્થપાયેલા,-સર્વજન-

માન્ય.–શ્રીમદ્ વિજયકમલસૂરિજીએ છાણીમાં બે મહાત્માઓને આચાર્ય પદ પ્રદાન કરવાની વાત જાહેર પત્ર દ્વારા પ્રસિદ્ધ થયેલી હોવાથી પ્રતિષ્ઠા જેવો વણ માગ્યો સમય ફરીથી કયાં મળે તેવો હતો ?. આથી દોરી સંચાર દ્વારા માત્ર ચોવીશ કલાકના ટુંક સમયમાં તારોની ટપાટપી કરાવી વિચક્ષણવિજયજીના લખવા મૂજબ ગુરૂદેવજીના પટ્ટ ઉપર +સહસા આરૂઢ થયા. સાચી વાત આ છે, છતાં ભારતીય આગેવાનોએ આપ્યાનું કહો છો તે તદ્દન જૂઠી વાત છે. હું જણાવીશ કે પંજાબ શિવાય બહારના ગણ્યા ગાંઠયા હતા અને તે પણ પ્રતિષ્ઠા માટે આવ્યા હતા નહિ કે આચાર્ય પદ માટે. (તારો હાથમાં લઇને) આ તારોમાંથી હું તમોને કેટલાક તાર વાંચી સંભળાવું છું; તેનાથી મ્હેં કહેલી વાત સાવ સાચી છે તેની ખાત્રી તમોને તો થાય ત્યારે ખરી પણ અત્ર વિરાજતા સર્વ મહાશયોને તો ખાત્રી થશે જ.

મુંબઇથી લલિતવિજય, લાહોરમાં રહેલા સોહનવિજયને તાર કરતાં જણાવે છે કે—વલ્લભવિજયજીને આવતી કાલે આચાર્ય પદ્વી આપો, ગમે તેમ

+ દેખો,

" श्रीवीरशासननिकेतनकेतनाभं,
सूरेः पदं शमपदं जनजीवनाभम्
सूरीश ! भूरितरभारभरं विना त्वा-
मन्यः क इच्छति जनः सहसा ग्रहीतुम् ॥ "

" आदर्श–जीवन "–(वल्लभसूरि–चरित्र) उत्तरार्द्ध पृष्ठ–२०१ ।

કરીને આપો, જો તેમ નહી થાય તો સંબંધ નહિ રાખીયે, **આ બીજો તાર જામનગરથી પ્રવર્ત્તકજીએ લાહોર કર્યો છે, તેઓ સૂચવે છે કે**—પ્રતિષ્ઠા સમયે એકત્ર મળતા સંઘ સમક્ષ વલ્લભવિજયજીને આચાર્ય પદવી આપો અને સુમતિવિજયજીને ગમે તેમ કરીને સમજાવો. **આ ત્રીજો તાર લલિતવિજયજીએ મુંબઈથી અહીં (લાહોર) આવેલા મ્હારી ઉપર કર્યો-તેમાં શું લખે છે ? તે સાંભળો**—તમે જૈનસંઘમાં આગેવાન છો. વલ્લભવિજયજીને તમારે માટે ઘણું માન છે. તમે તેમના માટે જીગરથી અત્યાર સુધી કામ કર્યું છે. માટે આવતી કાલે-ડીસેમ્બરની પહેલી તારીખે આચાર્ય પદવી આપો, સમય અલ્પ છે, તેથી દેવકરણભાઇ વિગેરે બીજા આગેવાનો પહોંચી શકે તેમ નથી. ” આથી સ્હેજે સમજી શકાય તેમ છે કે પ્રતિષ્ઠાનો સમય સાધી ખીચડી ભેગું ઢોકળું ચડાવવાની જેમ કાર્ય અલ્પ સમયમાં, વિના મૂહુર્ત્ત કરી, તેને સર્વની સમ્મતિ અને ભારતીય સંઘે આપ્યાનું કહેવું તે સત્યનું ખૂન કરવા જેવું છે.

લાલભાઈ—શેઠ !, જયારે આવું પોલાણ છે ત્યારે જ-‘લાહોર-પ્રતિષ્ઠા-મહોત્સવ ’ અને ‘ આદર્શ-જીવન ’ ની બુકમાં ફેરફાર કરીને સમ્મતિ-પત્રો અને તારો મંગાવીને છપાવ્યા હશે ને ?. નહિ તો આટલી આટલી પદવીઓ થઈ અને વર્ત્તમાનમાં પણ થાય છે; તેમાં કોઈ ઠેકાણે તારો અને સમ્મતિ-પત્રો-છપાયાનુ તમોયે જોયું છે ?. અરે ! આ આચાર્ય પદ નકલી હોવાના કારણથી તો મુંબઈના

ધાંધલીઆઓને ‘ દારૂ–ઈંડાં ” ની ચર્ચામાં રામવિજયજીને ઉતારી પાડવા સભાઓ ભરી, ઠરાવો કરતાં, *પહેલો જ ઠરાવ લાહોરની આચાર્ય પદવીની સમ્મત્તિનો કરવો પડ્યો છે.

દ્વારકાદાસ—અરે! ભાઈ –ગુરૂ લોભી ચેલા લાલચુ, દોનોં ખેલે દાવ–’ જેવી સ્થિતિ જ્યાં હોય ત્યાં આવી કરામતો ન થાય તો ગાડું કેમ ચાલે ?

गंगारामजी—प्रिय सज्जनो !, जो कुछ होना था सो तो हो चूका, अब मैं आपसे पूंछता हूं कि वल्लभविजयजी को, गुरुदेवजी का द्वितीय-पट्टधर गीने जाय तो हरकत होती है क्या ?।

नानकचंदजी—लालाजी !, आप तो हंस की साथ काग को बिठाने जैसी बात करते हो। कहां राजा भोज और गांगा तेली ?। सिंह और शीयाल, सुन्ना और पीत्तल, गुड और

---

* દેખો, દ્વેષ બુદ્ધિથી ઉપાડાયેલી દારૂ–ઈંડાંની ચર્ચાને અંગે એક પક્ષીય ઠરાવ કરવાને મળેલી રાધનપુરી અને પાણુપુરીઓની સભાનો ઠરાવ—

“આચાર્ય શ્રી વિજયવલ્લભસૂરિજીને અપાયેલ “ આચાર્ય ” પદ માટે આ સભા સંમત છે એમ જાહેર કરવામાં આવે છે.

તા. ૧૪–૮–૨૯ લી—

બાપુલાલ જમનાદાસ.
નરોત્તમદાસ મનસુખ.
પુનમચંદ દપંચાણુજી.
મોતીલાલ પુંજમલ.
જાદવજી હઠીસીંગ.

રહમાની પ્રેસ, માંડવી–મુંબઈ. નં. ૨,

शील, तथा अश्व और रासभ की बिच में जितना अंतर है उतना ही अंतरवाला को- "द्वितीय-पट्टधर-" शब्द लगाते हुए तुम्हें शरम भी नहीं आती है क्या?।

(बात फिरानेके लिये गुरुदेवजी को-)

वल्लभविजय- कृपानाथ !, इस दानविजय और लब्धिविजयने अपना स्वार्थ साधने के लिये भद्रिकपरिणामी श्री विजयकमलसूरिजी के कान भर कर मुझे अलग रखवाने की खटपट की, और कुसंप का बीज बोया है.

(गुरुदेवजी श्री विजयकमलसूरिजी तर्फ देखते हैं, इस लिये-)

श्री विजयकमलसूरिजी- पूज्यपाद परमगुरुवर्य !, मैं कहता हूं कि-वल्लभविजयजी जो बात बोलता है सो बीलकुल ही गलत है। इस की झूठ बोलने की तथा लिखने की आदत इस जीवन में चली जाए ऐसा भी नहीं है। वो तो आपश्री भी जानते ही हो। मेरे काम भरने की बात को सिवाय पागल के दूसरा कोन कह सकता है ?। मुझे आप पूज्यवर्य को साफ साफ कहना पडता है कि-दानविजय और लब्धिविजयने तो वल्लभविजय के साथ सहकार करने के लिये एक दफे नहीं लेकिन अनेक वख्त कहा था परंतु शासन के सामने विद्रोह करनेवाले की साथ खानगी समाधान करना वो बडा भारी पाप है ऐसा मैंने मान कर उन दोनों का आग्रह का मैंने अस्विकार किया, यह सत्य परिस्थिति होने पर भी हितचिंतकों को कुसंप की जड बोनेवाले कहना यह क्या कुलीन आदमी का लक्षण कहा जाता है ?।

गुरुदेवजी- बीबा कमल !, तेरा कहना सर्वथा सत्य है। शासन का भयंकर द्रोह करनेवाला ऐसा आदमी की साथ विना ही शिक्षा अगर जो तूं खानगी सहकार कर लेता तो

तूं पाप का भागीदार जरूर ही होता परंतु तेने खानगी सहकार नहीं किया वह बहुत ही अच्छा किया है (फिर वल्लभविजय को उद्देश कर के) और अरे! वल्लभ!, तूं अपनी प्रपंच प्रचारक पद्धति को आच्छादित करने के लिये दूसरे निर्दोषों पर कुसंप की जड़ बोने का कलंक लगा कर अपनी मूर्खता क्यों जाहिर करता है?। आचार्यपद मिलने बाद कमलविजयने, वीरविजय को उपाध्याय पद और कांतिविजय को प्रवर्त्तकपद दिया, वे दोनों ही पदों का तेने अस्विकार किया, और इस लिये कितने ही वर्षों पर्यंत समुदाय से तूं अलग रहा, तो कुसंप की जड का सच्चा कारण तूं नहीं हो सकता है?। 'वन्दन के लिये दानविजय समुदाय तोडता है' ऐसी झूंठी बात एक तर्फ प्रगट कराता है और दूसरी तर्फ उदयपुर में नेमिसूरिजी की समक्ष तूं जाहिर करता है कि-"+मुनि-सम्मेलन वंदन के लिये अगर बन्द रहता हो तो वडा तो क्या लेकिन दीक्षा में मेरे से छोटे में छोटा जो साधु हो उस को भी मैं वन्दन करने के लिये तय्यार हूं।" यदि तेरा यह कथन हृदय से निकला हो तो मैं तुझे कहता हूं कि-वन्दन के लिये समुदायमें टुट फुट हो जाती हो तो-"छोटे में छोटा साधु को वन्दन करने की बात करनेवाला तेरी फर्ज है जो ज्ञान क्रिया और पद से विभूषित, तेरे को पूजने योग्य-तेरा विद्यागुरु दानविजय को वंदन अवश्यमेव करना, परंतु बोलता है ऐसा करता नहीं है इस लिये कुसंप की जड़ को बढानेवाला अगर तेरो को कहा जाय तो कुछ हरकत आती है क्या?। परंतु मैं अच्छी

+ देखो-'आदर्श-जीवन' (वल्लभसूरि-चरित्र) पृष्ठ ३७५ अने 'सुघोषा' पुस्तक-१ लुं, अंक बीजो ता. १९-११-१९२६

तोर से समजता हूं कि-हाथी के दांत खाने के ओर और दिखाने के और होते है, इस मुजब तेरी भी बोलने की और चलने की स्थिति है, वहां करना क्या ?। सुरत सोसायटी के सभ्यों की पास वन्दन की भिक्षा किसने मांगी थी ?। चुनीलाल छगनलाल श्रोफ सुरतवाला पर जो *पत्र गया था उस से भी समजदार समज सकते है कि वन्दन-प्रिय कौन है ? । अपना दुर्गुणों छिपाने के लिये दूसरें निर्दोषों पर आरोप लगाना वो तो सिवाय पतीतों के दूसरा नहीं लगा सकता ।

ગોકળભાઇ—આપજી !, બધીય વાત સાચી છે. મ્હારી ખાસ અનુભવેલી છે. આપે ઉપાધ્યાય અને પ્રવર્ત્તક પદ નહિ માનવાનું કહ્યું ને? પણ માનવાની વાત તો દૂર રહો પરંતુ કાગળમાં તે શબ્દો દેખે તો દૃષ્ટિને દર્દ પેદા કરતા હતા. જૂઓ સાહેબ !, મ્હારા ઉપર તા.૮-૪-૧૯૦૨ માં આવેલું તેમના હસ્તાક્ષરનું કાર્ડ, (એમ કહી કાર્ડ આપે છે ત્યારે ગુરૂદેવ તેને નહિ લેતા સંભળાવવાનો હુકમ ફરમાવે છે, એટલે વંચાય છે) “ પટ્ટીથી શ્રી ૧૦૦૮ મુનિ શ્રી હીરવિ-

---

* જૂઓ, સંવત ૧૯૮૩ ના કારતક વદ ૧૩ રોજ લખાયેલ તે પત્રમાંનો મુદ્દાનો ઉલ્લેખ આ રહ્યો,—

“શ્રી વલ્લભસૂરિજી છાપા દ્વારા માફી બહાર પાડે તો અંત સદાને માટે આવી જાય, વાસ્તે તમે તેમને પૂછજો કે માફી છપાયા પછી શ્રી વિજયદાનસૂરિજી તથા શ્રી વિજયલબ્ધિસૂરિજી વંદના કરશે કે કેમ ?. તથા મારી (શ્રી હંસવિજયજી મહારાજ) અને પ્રવર્ત્તક મહારાજ આદિ વડીલો સાથે જેવો વ્યવહાર શ્રી વલ્લભસૂરિ રાખે છે તેવો રાખશે કે કેમ ?. ”

જયજી આદિના તરફથી ધર્મલાભની સાથે માલૂમ થાય જે અત્રે સર્વ સુખસાતામાં છે, ધર્મ ધ્યાનમો ઉદ્યમ રાખ-જો તમારો કાગળ ઘણા દિવસથી બીલકુલ નથી તેનું શું કારણ છે. અમૃતસર જવાબ લખી દીધો હશે ન લખ્યો હોય તો યાદ કરીને લખી મોકલશો કોઇ કોઇ વખતે તમો પોતાના તરફથી તેમ જ વિજળી બહેનના તરફથી દાનશ્રી વિગેરેને હિતશિક્ષા રૂપ પત્ર લખતા રહેશો. જેથી એઓના દીલમાં ખ્યાલ બેઠો રહે કે હમોએ ગોકળભાઇ વિજળી બહેનના ઠપકા ખાવા પડશે. **હાલમાં કાંઇક સમજાવી ધમકાવીને કામ ચલાવવા માંડેલ** છે પણ એ સંઘ દ્વારકાં પહોંચે તેમ લાગતું નથી પછી તો જ્ઞાની જાણે. દાનશ્રી તદ્ધિત ભણે છે. બુદ્ધિ તો સારી છે પણ કાંઇક બાલ્યાવસ્થાને લીધે અભિમાનનો અંશ આવી જાય તો કાંઇ આશ્ચર્ય નહીં પરંતુ તેમ થાવા દેતા નથી. માલમ પડવાથી તરત સમજાવવામાં આવી જાય છે. માટે કોઇ વાતની ફીકર રાખવી નહીં. તમોએ સૂરિ મહારાજને પત્ર લખવા લખાવ્યું. પણ એઓ તો અમોને વિસારી બેઠેલા છે. ત્રણ પત્ર મોકલ્યા. જવાબ એકેનો નહીં. ચોમાસીનાં ખામણાં સુધીનો પણ જવાબ નથી. હીરવિજયજીએ પોતે પત્ર લખ્યો તેનો પણ જવાબ નથી. ઠીક તેઓની મરજી **પરંતુ દાનવિજયને ખાનગી સમજાવી દેજો કે કાગળ લખે તો ઉપાધ્યાય પ્રવર્ત્તક શબ્દ ન વાપરવા અત્રેના રત્નાધિક સાધુઓનાં દિલ દુઃખાય છે.** સર્વ ને ધર્મલાભ કહેજો. **હાલ** આજ સુદિ ૧૪ સોમવાર. દા. વલ્લભવિજયના ધર્મલાભ."

જયવિજયજી—ગુરૂદેવ !, કુસંપની જડ જો મજબૂત બનાવી હોય તો તે પણ (ચોકળભાઇ તરફ અંગુલી કરીને) આ શ્રાવક દ્વારાજ બનાવી છે.

गुरुदेवजी—क्युं गोकल !, यह बात सच्ची है न ?।

ગોકળભાઈ—બાપજી !, ખોટી કેમ કહેવાય ?. શીકારીઓની પાથરેલી જાળમાં સપડાયેલા પશુ પક્ષીઓ છુટી શકવાનો સંભવ છે પણ (વલ્લભવિજયને દેખાડીને) આ ઉસ્તાદની જાળમાં સપડાયેલા મ્હારા જેવા પણ મનુષ્યો નીકળી શકે તેમ નથી. પૂજ્યશ્રી !, લાલન-શિવજીનો પક્ષ કરવાથી ધર્મીઓ તરફથી માર પડવા માંડ્યો ત્યારે આખા સમુદાયની ઐકયતાનો જેવો પ્રસંગ જનતા નિહાળે તો પોતાનો બાચવ થાય **આ**શુદ્ધ(?) આશયથી મ્હારી મારફત મુનિ સંમેલનનો ફતવો રચ્યો. મ્હને ભાન ન રહ્યું એટલે મેં ભાઈ સાહેબની શિક્ષા પ્રમાણે કોઇને કાંઈ અને કોઇને કાંઈ કહી-સમજાવી-સમ્મેલન કરાવ્યું. તેમાં કેટલાક ઠરાવો **શાસ્ત્ર**-વિરૂદ્ધ તો કેટલાક અમૂક ઉપરની દ્વેષ બુદ્ધિને અંગે કરાવવાનું પણ ભૂલ્યા નહિ અને લાલન શિવજી વિગેરેને માટે નામની સ્પષ્ટતા શિવાય ખુલાસો થયો. આ બધાય ઠરાવોની બુક વડોદરા સંઘ તરફથી પ્રસિદ્ધ કરાવેલી છતાં ભાઇ સાહેબથી ન રહેવાયું એટલે મુનિ—સમ્મેલનુ—નામની બુક હિંદીમાં અમૃતસરના ગોઠીનું નામ આપી. મુદ્દાનો કાગળ ઉડાવી, ગચ્છ નાયક વડોદરા હતા છતાં તેઓના નામથી પૂર્વ દેશાદિમાં તે બુક પોતે ડભોઇના ચોમાસામાં મોકલી. ન્યાય—નિષ્ઠ ગૃહસ્થ પણ જે કામ ન કરે તે કામ કરી સાધુ-

પણાને લજાવ્યું, કુસંપની જડ મજબૂત કરી અને આ આપના ઉપાસકની આબરૂના કાંકરા વૃદ્ધાવસ્થામાં કરાવી નાંખ્યા. સાચે જ આવાના છાંયડે ઉભું રહેવું તેને પણ હું મહાપાપ સમજું છું.

મોતીવિજયજી—પૂજ્યવર્ય !, આવા ને આવા કોયડા ગુંથતાં જ જીવન પૂરૂં કરે તેમ લાગે છે. જે ગોકળભાઈ વામનાવતાર જેવાને બનાવી જાય તે બીજા સરલાત્માઓને કેમ છોડે ?. શાસ્ત્રીય મર્યાદાઓનો લોપ કરીને પણ મનસ્વી કલ્પના પ્રમાણે વર્ત્તવાનું પણ આ ભૂલે તેમ નથી. હું આપને જણાવીશ કે–વડીદીક્ષાના ક્રમથી દીક્ષાની ગણના અને વંદન વ્યવહારનો શાસ્ત્રીય ઉલ્લેખ છે તેને છોડી, પોતાની મતિકલ્પનાને પ્રધાનતા આપી, સ્વાર્થની ખાતર નાની દીક્ષાનો ક્રમ કાયમ રાખવા પ્રયત્ન કર્યો હતો પણ શાસ્ત્રાજ્ઞાને પોતાનું સર્વસ્વ માનનારા ગચ્છનાયક પાસે જરાય પેશ ન ચાલી ત્યારે વ્હીલે મુખે પાછા ફર્યા, જ્યારે જ્યારે આવા પ્રસંગો બને ત્યારે હૃદયનો ઉભરો તો કહાડવો જ રહ્યો. એટલે શાસનનું કામ કરી સૌની દૃષ્ટિ ખેંચનાર દાનવિજયજી, લબ્ધિવિજયજી અને રામવિજયજીનો ઉત્કર્ષ નહી સહવાવાથી ઝટ તેમને પકડયા જ છે.

શુભવિજયજી—અરે !, ગચ્છાધિપતિની શાંત પણ પ્રભાવસંપન્ન આકૃતિને લઇને બોલવા જેટલીય તાકાત કયાં રહેતી હતી ?. તેઓશ્રીની વીરહાકથી તો મોતીયાં મરી જતાં હતાં અને કંપારો છુટતો હતો. એટલે પોતાના કાર્યની સિદ્ધિને માટે બીજાને ન વગોવે તો કરે શું ?. તે પણ

દૂર રહીને બાકી તેઓની સામે આવવાની શક્તિ તો નથી તે નથી જ. એટલે હાથીની પાછળ ભસતા કૂતરાની કિંમ્મત જેમ કાંઇ અંકાતી નથી તેમ આમની પણ ન અંકાય એ સુસ્પષ્ટ વાત છે.

गुरुदेवजी—अब यह बात तो अनेक दफे सिद्ध हो चूकी है कि-झूठा बोलना-बुलाना, लिखना-लिखवाना, छपवाना और दूसरों को कूडा आल दे कर कलंकित करना वो तो वल्लभ का अव्वल नंबर का रास्ता ही है। लेकिन इस को 'आज्ञा-बाहिर' करने का कारण अब प्रगट करना चाहिए, ता कि सब को असली कारण समज में आ जावें।

कमलसूरिजी—आराध्यपाद!, इस का कारण तो मैंने ही 'आज्ञा-बाहिर' किया है अत एव मेरे को ही कहना चाहिए। आप से अर्ज करता हूं कि-प्रथम जो उहापोह हुआ है उसी से आप श्रीमान् को अच्छी तरह खयाल में आगया होगा कि वल्लभविजयजीनें एक नहीं लेकिन अनेक गुन्हाएं कियें है। मैंने मेरे से बना वहां तक इस के अनेक सामान्य गुन्हाओं की खामोसी की। परंतु जब लालन - शिवजी और रायचंद्रादि के पक्ष में जाहिर तोर से शरीफ होने की, शास्त्रविहित चंद्रुवें, पुंठीयें का बहिष्कार कराने की, गृहस्थों को भी जो कार्य शोभा न दे वैसा कार्य कर शासन को धक्का लगाने की और आखिर में शासन, शास्त्र तथा सुविहित आचार्यों का पब्लीक रीति से द्रोह करने की दुष्टता देखने में आई तब मैंने मेरा स्थान की जोखमदारी समज कर, फरज, सत्ता (?) और स्थान की रुए 'आज्ञा-बाहिर'

करने की अनिवार्य फरज मुझे पडी थी। मैं छद्मस्थ हूं इसी से अगर कुछ गलती हो गई हो तो आप जैसे सुधार सकते है।

गुरुदेवजी—नहीं, नहीं, कमल!, तैंने जो कार्य किया है वो सर्वथा समुचित ही किया ह। ऐसा शासन–लोपक को तो असल रीति से 'संघ–बाहिर' की ही शिक्षा होनी चाहिए। लेकिन किसी भी प्रकार से इस को ठिकानासर लाने की भावना, दयापूर्ण तेरा हृदय में होगा और इसी से ही तेरी सज्जनता को लोग–धर्मि–लोग अच्छी तरह समज सकतें हैं। परंतु मेरा कहना ऐसा होता है कि–शिक्षा करने से पेस्तर यदि कुछ समजावट की जाती तो अच्छा होता।

(વચમાં–)

હંસવિજયજી-ચતુરવિજયજી—પૂજ્ય ગુરૂવર્ય !, આપના અનુપમ શાસનરક્ષક પટ્ટધરે તે બાબતની વ્યવસ્થા કરવામાં પણ કાંઇ કચાશ રાખી નથી. અરે ! અમ્હોએ પણ રૂબરૂમાં અને (લખેલા કાગળો દેખાડીને) આ પત્રો દ્વારા સમાધાની માટે ઘણી ઘણી સમજાવટ કરી પણ માખણની આશાએ પાણી વલોવ્યા જેવો અમ્હારો પ્રયત્ન થયો ખરેખર કદાગ્રહ ગ્રસિતોને સમજાવવા પ્રયત્ન કરવો તે સમયના વ્યય સાથે ખોટી મગજ મારી કરવા જેવું છે. ત્રિરાશીયાને ગુરૂએ ક્યાં ઓછો સમજાવ્યો હતો ? પણ જરાયે સમજ્યો હતો ?. તેવી સ્થિતિ આ મહાનુભાવની (?) છે.

गुरुदेवजी—(कांतिविजयजी, और हंसविजयजी तर्फ देख कर) जब तुमने वल्लभ की नालायकता को जान कर वो हुश्यारपुर में आचार्य पद्वी लेने के लिए जाता था उस की

कुत्ववट की और लायकात देख कर सर्वकी सम्मति से कमल को मेरा पट्ट पर स्थापित किया। तो भला मैं तुम को पूछता हूं कि-फिर वर्षों के बाद पिछा वल्लभ को आचार्य बनाने का और स्विकारने का कोई कारण है क्या ?।

કાંતિવિજયજી-હંસ વિજયજી—પૂજ્ય શ્રી !, અમો આપને હૃદયથી જણાવીએ છીએ કે-આપના પવિત્ર પગલે ચાલનાર, અખંડ-પ્રતાપી આપના પટ્ટાલંકાર શ્રીમદ્ વિજય-કમલસૂરિજીને જ વાસ્તવિક આચાર્ય તરીકે માન્યા છે અને માનીએ છીએ અને એમણે આપની જેમ શાસનની રક્ષા કરેલી હોવાથી એઓ સાચા છે-એમણે સ્વીકારેલો પક્ષ ન્યાયી છે. એમ પણ આ તકે હૃદયથી જાહેર કરીયે છીયે. બાકી આચાર્ય બનાવવામાં તો આ લાંબા કાળથી બળાપો કરી રહ્યો હતો, અને આર્ત્તધ્યાનથી સમય વ્યતીત કરતાં પગ અને માથાં ઘણાં ઘસવા લાગ્યો ત્યારે દાક્ષિણ્યતાના યોગે શરમાઈને તેનું આર્ત્તધ્યાન અટકાવવા લાહોરની પ્રતિષ્ઠા વખતે કામ કરવા દીધું. પરંતુ અમે આચાર્ય તરીકે સ્વિકારેલ તો નથી જ. તે તો અમો વંદન નહિ કરતા હોવાથી તેમ સમ્મતિના પત્રોમાં વંદન નહિ લખવાથી જાણી શકાય તેમ છે. જો કે અમોએ પદમાં સહાનુભૂતિ આપી તેથી પાટણમાં ફોટો લેવરાવતાં તેને વચ્ચે બેસાડ્યા પણ પ્રતિક્રમણાદિ ક્રિયામાં અબ્ભુઠ્ઠિયું ખામતા નહોતા. આથી આપ શ્રીમાનને ખાત્રી થશે કે પદ આપ્યાની અને સ્વિકારવાની વાતમાં કેટલું વજુદ છે.

गुरुदेवजी—(कांतिविजयजी और हंसविजयजी को देख कर) तुमने जो खुलासा किया उसी से मालुम होता है कि-सब

बात विश्वास करने लायक नहीं है। परन्तु जब तुम दोनों ही कमल का जो पक्ष है वो ही सच्चा है ऐसा मानते हो तो फिर वल्लभ चाहे उतनी खुशामत करे तो भी ऐसा धर्मद्रोही आदमी के पक्ष में खडा रहने से उस को प्रोत्साहन नहीं मिलता है क्या ?। और अधर्म की पुष्टि नहीं होती है क्या ?।

કાંતિવિજયજી-હંસવિજયજી-જરૂર મળે છે ગુરૂદેવ !, પણ જેમ દ્રોણાચાર્ય અને કૃપાચાર્ય, પાંડવોનો સાચો-ન્યાયી અને ધર્મ્ય પક્ષ જાણવા છતાંય દાક્ષિણ્યતાના યોગે, ખોટા-અન્યાયી અને અધર્મ-પોષક પક્ષવાળા દુર્યોધનના પક્ષમાં ઉભા રહ્યા હતા, તેવી રીતે અમ્હો પણ આપના એકના એક પટ્ટધરનો પક્ષ તે સુવિહિત આચાર્યોનો પક્ષ છે અને તેથી જ તે શાસ્ત્રીય પક્ષ છે એમ અંતઃકરણથી જાણીયે છીયે છતાં આપ શ્રીમાનને પ્રથમ જણાવ્યા પ્રમાણે દાક્ષિણ્યતાદિના કારણથી અમ્હારે ધર્મનાશક વલ્લભવિજયના પક્ષમાં ઉભું રહેવું પડ્યું છે.

મોહનલાલ—ત્યારે જ ધર્મિજનતામાં પ્રતિષ્ઠા ગુમાવી, નામ શેષ રહી ગયા ને ?. અને ભવાંતરમાં તો મીઠાં ફળ ચાખવાં પડશે તે જૂદાં.

गुरुदेवजी—(कमलसूरिजी की तर्फ देख कर) भला यह तो सब कुछ ठीक ही हुआ है। लेकिन 'दान' और 'लब्धि' को जो तेने आचार्य पद दिया है सो कौनसी लायकात देख कर दिया ?।

कमलसूरिजी—पूज्यपाद गुरुदेव !, मेरे में जहां तक शक्ति थी वहां तक प्रभु श्री महावीरदेव के मार्ग को

रक्षण व शासन का हित जितना मेरे से बन सका उतना मैंने किया, परन्तु अब मुझे वृद्धावस्था ने घेर लिया तब यह कार्य विश्वासुओं को सौंपने का विचार दीर्घकाल तक किया, परामर्श के अन्त में दोनों जन के अन्दर शासन रक्षा की प्रवृत्ति, शास्त्राज्ञा में पूरा प्रेम, सिद्धांतादि अनेक विषयक शास्त्रों का असाधारण ज्ञान और इसी से ही बडौदा नरेश श्रीमान् सयाजीराव गायकवाड सरकार के निमंत्रण से लक्ष्मीविलास-राजमहल में दिया हुआ अनेक× व्याख्यानों द्वारा श्रीमंत के हृदय में जैन धर्म विषयक बिठाई हुई उत्तम छाप के कारण से—और मुलतान में दिगम्बरों के साथ व नरसंडा में आर्यसमाजिओं के साथ, वटादरा में सनातनियों के साथ जाहिर में शास्त्रार्थ द्वारा विजय प्राप्त करने से, व्याख्यान की अनुपम शक्ति से मोहित होकर ईडर के श्री संघ ने व्याख्यान-वाचस्पति का पदार्पण करने से और मुलतान वगैरह अनेक गामों में अनेक मांसाहारिओं को मांसाहार का, तथा शराबिओं को शराबपान का त्याग करवाने से लब्धिविजय में भी लायकात देखी गई और यह दोनों ही शासन रक्षा के कार्य में मानापमान की और विरोधियों का आक्रमण वख्त प्राण की भी दरकार किए विना सामी छाती से मेरे साथ खडे रहे, इसी से मुझे विश्वास बैठ गया कि यह दोनों प्राणांत कष्ट में भी शासन प्रति विश्वासघातक प्रवृत्ति का स्वीकार हरगिज नहीं करेंगे, ऐसी मुझे अनेक दफे पक्की खात्री होने से और आचार्य पद की पूरे पूरी लायकात देखने से मैंने अपना स्थान इन दोनों को अत्यंत आग्रह करके सौंपा है।

× આ વ્યાખ્યાનોનો સંગ્રહ-વડોદરા રાજ્યના કેળવણી ખાતાએ " જૈન ધર્મનાં વ્યાખ્યાનો"ના નામથી બે ભાગમાં પ્રગટ કર્યો છે.

गुरुदेवजी—कमल !, तेने जो कार्य किया है सो अतीव अच्छा, प्रशंसनीय और समुचित ही किया है ऐसा कहे विना अब मेरे से नहीं रहा जा सकता है लेकिन इस कार्य में कांतिविजय व हंसविजय की सम्मति—सलाह ली थी ?, अगर न ली गई हो तो नहीं लेने में कुछ भी कारण तो होना चाहिए न ? ।

कमलसूरिजी—कृपालो !, यह तो पूर्व इतिहासों से सुविदित बात है कि—आचार्य, अपना स्थान, लायकों को अपनी सत्ता से दे सकता ह, न कि जिस किसी की सम्मति-सलाह से, अगर ऐसा ही खास कोई कारण हो तो वैसे लायक सलाहकारों की सलाह ले भी सकते है। इसी तरह मेरे को भी लायकों की लायकात देख कर आचार्य पद प्रदान करने का था अतः सलाह लेने की कोई आवश्यकता नहीं होने से मेने किसी की भी सलाह न ली। अगर कभी सलाह-सम्मति लेने जैसा समय आता तो भी कांतिविजयजी और हंसविजयजी यह दोनों ने खुल्ली रीति से शासनद्रोह करनेवाला का पक्ष लेकर अपनी लायकात को देशवटा दे दिया है, अतः मेरे से सलाह न ली जाय वह तद्दन सुसंभवित बात है ।

गुरुदेवजी—(कमलसूरिजी को पास बुला कर और पीठ पर हाथ फिराते हुए) शाबाश कमल ! शाबाश !!!, तेरी निरीहता, शासकता, शासन-रसिकता, शास्त्र-प्रेमालुता, पूर्वाचार्यों तर्फ की पूज्यता और कार्य करने की कुशलता से मुझे वडा ही आनंद होता है। कमल !, शासन रक्षा रूप सुगंध से तेने अपने नाम को सार्थक बनाया है। और शासन की शोभा के साथ मेरी पाट की शोभा में

तेने वृद्धि करके 'यथापत्य' पना का देदीप्यमान दृष्टांत जनता को दिखलाया है इस लिये प्रसन्न चित्त से हूं तेरे को धन्यवाद देता हूं। (फिर-)

गुरुदेवजी—(सभ्य लोगों को उद्देश कर) यह तो तुम जानते ही हो कि—जिसने 'दहेवाण' 'दावड' 'मोगर' और 'उमेटा' के ठाकरों को अहिंसा धर्म का उपदेश देकर, अनेक जीवों को अभयदान दिलवाया। जिस की निरीहता, आदर्श साधुता और अपूर्व विद्वत्ता को सुन कर, बडोदा नरेश श्रीमान् सयाजीराव गायकवाड ने खास आमंत्रण करके राज-महल में पूर्ण विनय भाव से व्याख्यान सुने और मुक्त कंठ से तारीफ की। जिस की गंभीर और हृदयभेदिनी धर्मदेशना ने हीरासिंगजी जैसे क्रुर-हृदयी व शिकार का पूरा शोखीन आत्मा के हृदय में दयावेली का अंकुरा प्रगट करवा कर सभा समक्ष अश्रुपात पूर्वक, सारी जिन्दगी में फिर शिकार नहीं करने की प्रतिज्ञा करवाई, दो नाली की बंदुक तुडवा दी और शिकारी कुत्तों को छुडवा दिए। जिसने बंगाल वगैरह देश में मांसाहार और मदिरा-पानादि त्याग का उपदेश देकर अनेक लोगों को उन दुर्व्यसनो से दुर किये। जिस की वाणी और आकृति से आकर्षित होकर, सूरत के जीवदयाप्रिय पुलिस सुप्रिन्टेन्डेन्ट रा. रा. अबदुल अजीतखान साहब ने तापी नदी में अमूक हद तक जालें नहीं डालने का व जहां तक सुरत शहर में स्थिति करे वहां तक सारा सुरत जिल्ला में कुत्तों को जहर नहीं डालने का हुकम जाहिर किया। जिस की प्रौढप्रभावशालिनी देशना से ईडरगढ का बावन जिनालय वगैरह अनेक जीर्ण जिन मंदिरों का उद्धार, हस्त लिखित प्राचीन जैन पुस्तकोद्धार फंड तथा सिदाता

श्रावकोद्धार फंड में लाखों रुपैयों का सद्व्यय हुआ है। और उद्यापन, उपधान, प्रतिष्ठाएं तथा पाठशालाऐ की स्थापनादि अनेक शुभ कार्यों द्वारा जैन शासन की अपूर्व शोभा हुई है। जिस को 'अध्यात्मकल्पद्रुम' तथा 'जैन-तत्त्वसारादि अनेक ग्रंथ और हजारों प्रास्ताविक श्लोक कंठस्थ है। जिस की दर्शन-श्रद्धा शुद्ध व अचल है। जिस का चारित्र, स्फटिक की तरह निर्मल है। और जिस में सत्य भाषकतादि अनेक सद्गुणों का स्थान है। ऐसे यह 'कमल' को मेरे पट्ट पर स्थापन करने की सद्बुद्धि का व्यय मेरे सब समुदाय ने मिल कर किया है वह अतीव प्रशंसा के पात्र हैं। मै तुम सब धर्म प्रेमी—शासनरागी धर्मात्माओं को कहता हूं कि—मेरे पट्ट लायक अगर कोई हो तो वह एक 'कमल' ही है। दूसरा कोई नहीं। यदि कोई दूसरा मेरा पट्टधर होने का दावा करता हो तो वह झूठा, झू...ठा, और झू......ठा ही है यह बात मैं तुम सब सभ्य लोगों की सामने जोर शोर से जाहिर करता हूं।

(पिछे दानसूरिजी और लब्धिसूरिजी को अपनी पास बु-ला कर पीठ पर हाथ फिराते हुए) जिन-शासन-रक्षा-परायण कुल-दीपकों !, मैं अच्छी तरह जानता हूं कि—दांभिकों की दुष्ट दमदमाटी से तुम्हारे को बहुत कुछ सहन करना पडा है और पडता है, लेकिन तुम दोनों ने प्रवचन की रक्षा करने में लेश मात्र भी कायरता नहीं दिखलाई और उन लोगों की सामने टक्कर लेकर बडा भारी श्रम उठाया है और उठाते हो यह मेरे दिल में कुछ कम हर्ष का विषय नहीं है। मैं तुम्हें ज्यादा कुछ भी नहीं कह सकता, सिर्फ इतना ही हृदय से कहता हूं कि तुम्हें तुम्हारा मार्ग में अचल

रहे हो इसी तरह भविष्य में भी रहना। शासनदेव तुम्हारे को अदृश्यतया सहाय करेंगे और तुम दोनों ही शासन सेवा से अपना कल्याण की साथ अनेक भव्यात्माओं का कल्याण करने की शक्ति सम्पन्न होंगे।

(बस, गुरुदेवजी की शुभाशिष लेकर दोनों ही गुरु चरनों में नमस्कार करके अपने अपने स्थान का आश्रय लेते है फिर—)

गुरुदेवजी—(रामविजयजी को अपने पास बुलाकर, मस्तक पे कर रख कर, प्रेमार्द्र नेत्रों से निहार कर स्नेहपूर्ण वाणी से) आगम द्वारा सूक्ष्म से सूक्ष्म बातों का स्पष्टी-करण करके सच्ची वस्तु स्थिति को दिखाने वाला !, जिनाज्ञा के प्रचारक ! और त्यागमार्ग का अठंग उपासक ! व्हाला वत्स !, विरोधियों की प्राणापहार तक की अनेक प्रकार की धमालों रूप प्रखर पवन के झपाटे में भी छोटी उम्र वाला तूं मेरु-पर्वत की तरह निष्कंप रहा और तेनें अपना सच्चा प्रचार-कार्य निर्भयतया शुरु रख कर, बाल, तरुण, वृद्ध, साक्षर और प्राकृत जनता में धर्म चैतन्य देकर अनेक भव्यात्माओं को सन्मार्गस्थ करने की साथ शासन की शोभा बढाने का जबरदस्त प्रयत्न किया है, इसी से मुझे अनहद आनन्द होता है। और मैं मानता हूं कि तूं शास्त्रमर्मज्ञ तेरे गुरु-जनों की छत्र छाया—आज्ञा में रह कर शुद्ध हृदय से वाणी मुवाफिक वर्त्तन रख कर प्रवृत्ति करेगा तो तु शासन-के अनेकानेक कार्य कर सकेगा यह निःसंशय बात है।

રામવિજયજી—(ગુરૂદેવના ચરણ કમળમાં નમસ્કાર કરીને) પ્રાતઃસ્મરણીય પરમારાધ્ય ગુરૂદેવ !, જો કે મ્હારામાં તેવા પ્રકારની શક્તિ નથી પણ જે થયું છે અને

થાય છે તે આપની, અને આપની આજ્ઞાનુસાર ચાલતા આપના સુશિષ્યો કે જે મ્હારા વડીલો છે તેમની સુકૃપાના યોગે જ. અને ભવિષ્યમાં થશે તે પણ સુકૃપાના જ આભારી છે. આપશ્રીની આજ્ઞાને હું મસ્તકે ચઢાવું છું.

(એમ કહી પોતાનું સ્થાન લે છે. ગુરુદેવ) ગંભીર પણ સત્તાવાહક સ્વરે, વલ્લભવિજય, લલિતવિજય અને ચરણવિજયને ઉદ્દેશીને)

गुरुदेवजी—जो कि मेरे विना ही कहे अब तक का वार्तालाप से कुलांगार शिष्यों को ही शोभे वैसी तुम्हारी प्रवृत्ति स्वतः सिद्ध होती है। योग्यता के बिना न साधु कीं कीमत है न पदवियों की। साधुपने में तो क्रिया–सदाचार और शुद्धोपदेशकता ही प्रधान है। कीमत उसी साधु की होती है जो सदाचारी हो, क्रिया संपन्न हो, निर्दोष पंच महाव्रताराधक हो, त्याग वैराग्य की मूर्त्ति हो, निर्दम्भी हो, सदा परोपकार बुद्धि और जीवों का हितेच्छु हो, वो ही शुद्ध—आचार्य, उपाध्याय, और साधु के—स्थान को दीपाते हैं और वे हीं समाज के सच्चा हितैषी हैं, परंतु उसी से विपरीताचरणवाला उस स्थान पर बैठ कर अपनी और दूसरों की आत्मा का अधःपतन करता—करवाता है, इस में लेशमात्र भी शंका नहीं है।

मैं नहीं मानता हूं कि—जिन्हों के पांचों ही महाव्रत शुद्ध न हो, जिन्हों की शासन, शास्त्र और सुविहिताचार्यो प्रति श्रद्धा न हो, और जिन्हों का उपदेश—शास्त्र से निर्पेक्ष—'समय–धर्म' के नाम से होता हो उन्हीं का समावेश आचार्य अगर साधु संस्था में कभी भी हो सकता हो। अरे! इतना ही नहीं लेकिन शास्त्रकारों ने तो वहां तक फरमान

किया है कि — सूत्रनिर्दिष्ट सब बातें रूचे लेकिन पद का एक अक्षर मात्र न रूचे तो भी उस को मिथ्यादृष्टि समझना। इस हिसाब से तो जैनी कहलाने वाले जैन तरीके भी नहीं ठहर सकते हैं तो आचार्य अगर साधुपना की तो बात ही दूर रही। इसी से तुम स्पष्टतया समज सकते हो कि—प्रभु के शासन के सामने बलवा जगाने वाले, लघुता के लेबास में प्रभुता प्राप्त करने के लिये नहीं करने लायक काम करने वाले और शुद्ध चारित्री, प्रभु शासनरक्षक मुनिवरों को झूठे कलंक चढानेवाले तुम्हारे जैसे अधर्मात्माओं का समावेश सम्यग्दृष्टि से जो इतरवर्ग है उसी में भी जो नीच गिना जाता है उस में हो सकता है। अतः तुम्हारे में पट्टधरपना और मुनिपना का संभव तो हरगिज होता ही नहीं यह बात विवेकी लोग में सुस्पष्ट है। सच्चे आचार्य और साधु वही हैं जो प्रभु-आज्ञा पूर्वक सदा समाज के हितैषी हैं। जो नायक बनकर अपने समाज का हितैषी नहीं, वह नायक नहीं किंतु ढोंगी है, निःसत्त्व है, निर्जीव है, दंभी है, और नालायक है, वो कभी भी नायक की पदवी के लायक नहीं। तुम क्लेशियों में उपकार बुद्धि नहीं, सामर्थ्य नहीं, सहनशीलता नहीं, दूसरों की प्रतिष्ठा देख कर ईर्षाग्नि जलने लगती है। क्षमा, प्रवचन-प्रेम, उपकार, और शुद्ध-चारित्र अपने में पैदा कर लो, फिर देखो धर्मी लोग किस तरह तुम्हारा सन्मान करते हैं। परंतु मैं समझता हूं कि तुम लोगों ने धर्मी और धर्म की परवाह ही नहीं रक्खी है। एक कुत्ता जैसा तिर्यंच भी जो मालिक अन्न देता है उसी के घर का रक्षण कर सच्चा नोकर की फरज अदा करता है तो फिर तुम्हारे जैसे मनुष्यों हो कर जिन की महोर-छाप लगा कर फिरते हो, जिन के

नाम से पूजाते हो और जिन के नाम से उदरपूर्ति करते हो उन्हीं की आज्ञा से खिलाफ हो कर बलवो-द्रोह करने का निंद्य कृत्य-निमकहरामीपना करते हुए भी शरम नहीं रखते हो यह क्या खेद का कम विषय कहा जाता है ?। अरे !, अब भी भव संसार—पाप का भय हो और नहीं करने योग्य अनेक दुष्ट कृत्यों का और शासन, शास्त्र, सुविहिताचार्यों और शास्त्राज्ञा को हृदय से माननेवाले मेरे जो सुशिष्यवर्ग है उसी की अवज्ञा से उपार्जन किया हुआ घोर पाप का प्रायश्चित्त लेकर शुद्ध होना आवश्यक है। लेकिन मैं जानता हूं कि—मान मदिरा से उन्मत्त बने हुए तुम्हारे से अपना कदाग्रह तथाप्रकार की जब्बर ठोकर खाये विना छुडना मुश्किल है। इसलिये मुझे दुःखित मगर दयापूर्ण हृदय से कहने की फरज पडती है कि—शासन अवहेलना रूप पाप मषी से मलीन हुए तुम्हारे मुह को देखना बडा भारी पाप है एसा मैं मानता हूं और इस लिये यह सभा स्थान छोड कर अन्यत्र चले जाने का हुक्म मैं तुम्हारे को फरमाता हूं।

(આ સાંભળતાંની સાથે સર્વોમાં સ્તબ્ધતા વ્યાપી અને વલ્લભવિજય, લલિતવિજય તથા ચરણવિજયે મ્હોટેથી પોક મૂકી છાતી ફાટ રૂદન કરવા માંડ્યું.)

